CRIV 55 **COM 1034**

DE KAMER BE
LA CHAMBRE BE

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

COMPTE RENDU INTÉGRAL
AVEC
COMPTE RENDU ANALYTIQUE TRADUIT

INTEGRAAL VERSLAG
MET
VERTAALD BEKNOPT VERSLAG

Commission de la Défense nationale

Commissie voor Landsverdediging

Mardi

21-03-2023

Après-midi

Dinsdag

21-03-2023

Namiddag

N-VA	*Nieuw-Vlaamse Alliantie*
Ecolo-Groen	*Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen*
PS	*Parti Socialiste*
VB	*Vlaams Belang*
MR	*Mouvement Réformateur*
CD&V	*Christen-Democratisch en Vlaams*
PVDA-PTB	*Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique*
Open Vld	*Open Vlaamse Liberalen en Democraten*
Vooruit	*Vooruit*
Les Engagés	*Les Engagés*
DéFI	*Démocrate Fédéraliste Indépendant*
INDEP-ONAFH	*Indépendant - Onafhankelijk*

Abréviations dans la numérotation des publications :		*Afkortingen bij de nummering van de publicaties :*	
DOC 55 0000/000	*Document parlementaire de la 55e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif*	*DOC 55 0000/000*	*Parlementair stuk van de 55e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer*
QRVA	*Questions et Réponses écrites*	*QRVA*	*Schriftelijke Vragen en Antwoorden*
CRIV	*Version provisoire du Compte Rendu Intégral*	*CRIV*	*Voorlopige versie van het Integraal Verslag*
CRABV	*Compte Rendu Analytique*	*CRABV*	*Beknopt Verslag*
CRIV	*Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral définitif et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)*	*CRIV*	*Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)*
PLEN	*Séance plénière*	*PLEN*	*Plenum*
COM	*Réunion de commission*	*COM*	*Commissievergadering*
MOT	*Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)*	*MOT*	*Moties tot besluit van interpellaties (op beigekleurig papier)*

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants
Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.lachambre.be
e-mail : publications@lachambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers
Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.dekamer.be
e-mail : publicaties@dekamer.be

SOMMAIRE

Débat d'actualité sur la contribution de l'armée belge à la sécurité et questions jointes de 1

- Denis Ducarme à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La contribution de l'armée belge à la sécurité de la zone portuaire d'Anvers" (55033282C) 1

- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'envoi de soldats à la centrale nucléaire de Doel" (55034399C) 1
- Kris Verduyckt à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le déploiement de militaires pour la surveillance des centrales nucléaires" (55034435C) 1
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le déploiement d'une cinquantaine de militaires sur le site nucléaire de Doel" (55035235C) 1
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Spring Guardian" (55035309C) 1

Orateurs: **Annick Ponthier, Denis Ducarme, Kris Verduyckt, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 6
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "TikTok" (55033258C) 6
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La menace liée à l'appli chinoise TikTok" (55035017C) 6
- Denis Ducarme à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La décision de quitter TikTok" (55035297C) 6

- Georges Dallemagne à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La décision du Conseil national de sécurité sur TikTok" (55035339C) 6

Orateurs: **Annick Ponthier, Denis Ducarme, Georges Dallemagne, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 11
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La mobilité militaire" (55033265C) 11

- Steven Creyelman à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les discussions concernant une zone Schengen militaire" (55033856C) 11
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La Défense et Port of Antwerp-Bruges" (55035319C) 11

Orateurs: **Steven Creyelman, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 16
- Olivier Vajda à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La réouverture au public du Camp Lagland" (55033331C) 16
- Josy Arens à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le camp Lagland" (55033977C) 16
- Benoît Piedboeuf à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La réouverture du Camp de Lagland aux riverains" (55035353C) 16

INHOUD

Actualiteitsdebat over de bijdrage van het Belgische leger aan de veiligheid en toegevoegde vragen van 1
- Denis Ducarme aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van het Belgische leger voor de beveiliging van de haven van Antwerpen" (55033282C) 1
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het sturen van soldaten naar de kerncentrale van Doel" (55034399C) 1
- Kris Verduyckt aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van militairen voor het bewaken van kerncentrales" (55034435C) 1
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van een vijftigtal militairen aan de nucleaire site van Doel" (55035235C) 1

- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Spring Guardian" (55035309C) 1

Sprekers: **Annick Ponthier, Denis Ducarme, Kris Verduyckt, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 6
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "TikTok" (55033258C) 6
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De dreiging aangaande de Chinese app TikTok" (55035017C) 6
- Denis Ducarme aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De beslissing om TikTok te bannen" (55035297C) 6
- Georges Dallemagne aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De beslissing van de Nationale Veiligheidsraad met betrekking tot TikTok" (55035339C) 6

Sprekers: **Annick Ponthier, Denis Ducarme, Georges Dallemagne, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 11
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De militaire mobiliteit" (55033265C) 11
- Steven Creyelman aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De gesprekken over een militaire Schengenzone" (55033856C) 11
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Defensie en Port of Antwerp-Bruges" (55035319C) 11

Sprekers: **Steven Creyelman, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 16
- Olivier Vajda aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De heropening van het Kamp Lagland voor het publiek" (55033331C) 16
- Josy Arens aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het kamp Lagland" (55033977C) 16
- Benoît Piedboeuf aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De heropening van Kamp Lagland voor omwonenden" (55035353C) 16

Orateurs: **Josy Arens, Benoît Piedboeuf**, président du groupe MR**, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 18
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le courrier interne relatif aux dérives présumées lors des formations à la Défense" (55033495C) 18
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La lettre du CHOD dénonçant des dérives lors du recrutement" (55034040C) 18
- Guillaume Defossé à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La lettre du CHOD concernant les pratiques de certains instructeurs" (55034053C) 18
Orateurs: **Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 21
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La mise à la disposition de VZW4DEF de la base aérienne d'Ursel" (55033589C) 21
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Wings and Wheels" (55034041C) 21
Orateurs: **Jasper Pillen, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le Strategic Level Report" (55033918C) 22
Orateurs: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 24
- Michael Freilich à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le renforcement de la cybercapacité de la Défense" (55033935C) 24
- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les actions de la Défense contre les cyberattaques en Belgique liées à la Chine" (55034671C) 24
Orateurs: **Samuel Cogolati, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 27
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La fusion des forces terrestres néerlandaise et allemande" (55034017C) 27
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La coopération germano-néerlandaise en matière de défense" (55034032C) 27
Orateurs: **Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 29
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les déclarations du CHOD concernant le choix entre le Tempest et le SCAF" (55034031C) 29
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'adhésion à un programme européen d'avions de chasse" (55034137C) 29
Orateurs: **Peter Buysrogge, Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le drone Integrator" (55034037C) 32

Sprekers: **Josy Arens, Benoît Piedboeuf**, voorzitter van de MR-fractie**, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 18
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De interne brief over vermeende wantoestanden tijdens de opleidingen bij Defensie" (55033495C) 18
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De brief van de CHOD over wanpraktijken bij de rekrutering" (55034040C) 18
- Guillaume Defossé aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De brief van de CHOD over de praktijken van bepaalde instructeurs" (55034053C) 18
Sprekers: **Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 21
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De terbeschikkingstelling van Ursel Airfield aan VZW4DEF" (55033589C) 21
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Wings and Wheels" (55034041C) 21
Sprekers: **Jasper Pillen, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het Strategic Level Report" (55033918C) 22
Sprekers: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 24
- Michael Freilich aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De versterking van de cybercapaciteit van Defensie" (55033935C) 24
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De acties van Defensie tegen de cyberaanvallen in België met een mogelijke link met China" (55034671C) 24
Sprekers: **Samuel Cogolati, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 27
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De fusie van de Nederlandse en Duitse landmachten" (55034017C) 27
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Duits-Nederlandse defensiesamenwerking" (55034032C) 27
Sprekers: **Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 29
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De verklaringen van de CHOD over Tempest vs SCAF" (55034031C) 29
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De instap in een Europees gevechtsvliegtuigprogramma" (55034137C) 29
Sprekers: **Peter Buysrogge, Annick Ponthier, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Integratordrone" (55034037C) 31

Orateurs: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La force spatiale" (55034039C) 33

Orateurs: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 35
- Georges Dallemagne à Hadja Lahbib (Affaires étrangères, Aff. eur., Commerce ext. et Institutions cult. fédérales) sur "Les ballons d'espionnage chinois" (55034353C) 35
- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les ballons espions chinois" (55034562C) 35

Orateurs: **Georges Dallemagne, Samuel Cogolati, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'achat de l'Airbus H145M" (55034779C) 37
Orateurs: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La procédure de recrutement et de sélection de profils spécifiques au Cyber Command" (55034918C) 38
Orateurs: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le sas d'adaptation" (55034919C) 39
Orateurs: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 40
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'évaluation de l'hôpital de campagne en Turquie" (55034920C) 40
- Wouter Beke à Ludivine Dedonder (Défense) sur "B-FAST" (55035349C) 40
Orateurs: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les Consumer off the Shelf Unmanned Aerial Systems (COTS UAS)" (55034987C) 42
Orateurs: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 44
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les patrouilleurs côtiers (Coastal Patrol Vessels - CPV)" (55034988C) 44
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les patrouilleurs CPV" (55035315C) 44

Orateurs: **Jasper Pillen, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

Questions jointes de 45
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) 45

Sprekers: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De 'Space Force'" (55034039C) 33
Sprekers: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 35
- Georges Dallemagne aan Hadja Lahbib (Buitenlandse Zaken, Eur. Zaken, Buitenlandse Handel en Fed. Cult. Instellingen) over "De Chinese spionageballonnen" (55034353C) 35
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Chinese spionageballonnen" (55034562C) 35
Sprekers: **Georges Dallemagne, Samuel Cogolati, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De aankoop van de Airbus H145M" (55034779C) 37
Sprekers: **Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De rekruterings- en selectieprocedure van specifieke profielen binnen het Cyber Command" (55034918C) 38
Sprekers: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het adaptatiesas" (55034919C) 39
Sprekers: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 40
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De evaluatie van het veldhospitaal in Turkije" (55034920C) 40
- Wouter Beke aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "B-FAST" (55035349C) 40
Sprekers: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Consumer off the Shelf Unmanned Aerial Systems (COTS UAS)" (55034987C) 42
Sprekers: **Jasper Pillen, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 44
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Coastal Patrol Vessels (CPV)" (55034988C) 44

- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Coastal Patrol Vessels (CPV)" (55035315C) 44
Sprekers: **Jasper Pillen, Peter Buysrogge, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Samengevoegde vragen van 45
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder 45

sur "L'inquiétante attrition de formation à la Défense" (55035159C)
- Kris Verduyckt à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les départs de candidats militaires avant la fin de leur formation" (55035189C) 45
Orateurs: **Kris Verduyckt, Ludivine Dedonder**, ministre de la Défense

(Defensie) over "De verontrustende vormingsattritie bij Defensie" (55035159C)
- Kris Verduyckt aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De uitstroom van kandidaat-militairen voor het einde van hun opleiding" (55035189C) 45
Sprekers: **Kris Verduyckt, Ludivine Dedonder**, minister van Defensie

Commission de la Défense nationale

du

MARDI 21 MARS 2023

Après-midi

_____

Commissie voor Landsverdediging

van

DINSDAG 21 MAART 2023

Namiddag

_____

De behandeling van de vragen vangt aan om 15.05 uur. De vergadering wordt voorgezeten door de heer Peter Buysrogge.
Le développement des questions commence à 15 h 05. La réunion est présidée par M. Peter Buysrogge.

De teksten die in cursief zijn opgenomen in het Integraal Verslag werden niet uitgesproken en steunen uitsluitend op de tekst die de spreker heeft ingediend.
Les textes figurant en italique dans le Compte rendu intégral n'ont pas été prononcés et sont la reproduction exacte des textes déposés par les auteurs.

De **voorzitter**: De heer Francken is voor de hele vergadering verontschuldigd.

01 Débat d'actualité sur la contribution de l'armée belge à la sécurité et questions jointes de
- Denis Ducarme à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La contribution de l'armée belge à la sécurité de la zone portuaire d'Anvers" (55033282C)
- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'envoi de soldats à la centrale nucléaire de Doel" (55034399C)
- Kris Verduyckt à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le déploiement de militaires pour la surveillance des centrales nucléaires" (55034435C)
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le déploiement d'une cinquantaine de militaires sur le site nucléaire de Doel" (55035235C)
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Spring Guardian" (55035309C)
01 Actualiteitsdebat over de bijdrage van het Belgische leger aan de veiligheid en toegevoegde vragen van
- Denis Ducarme aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van het Belgische leger voor de beveiliging van de haven van Antwerpen" (55033282C)
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het sturen van soldaten naar de kerncentrale van Doel" (55034399C)
- Kris Verduyckt aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van militairen voor het bewaken van kerncentrales" (55034435C)
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De inzet van een vijftigtal militairen aan de nucleaire site van Doel" (55035235C)
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Spring Guardian" (55035309C)

Momenteel is alleen mevrouw Ponthier aanwezig, zij krijgt het woord.

01.01 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, een actualiteitsdebat met maar één lid is kennelijk ook mogelijk.

Eind 2022 is er een officieel einde gekomen aan de operatie Spring Guardian. Bijna zes weken later, op 16 februari, is er een akkoord afgeklopt voor het inzetten van een vijftigtal militairen, opnieuw ter beveiliging van de nucleaire site van Doel. Die militairen nemen de bewaking van de politiediensten over. Nochtans had de minister van Binnenlandse Zaken al enige tijd geleden beloofd dat bij de stopzetting van de operatie Spring Guardian de politiediensten meer mankracht zouden krijgen en dat er meer zou worden ingezet op de DAB, personeelsleden die daarvoor voorzien zijn. Nu blijkt dat dit eigenlijk

01.01 **Annick Ponthier** (VB): À peine six semaines après la fin de l'opération Spring Guardian, un accord a été conclu pour affecter de nouveau une cinquantaine de militaires à la protection du site nucléaire de Doel. Ils reprennent la surveillance assurée par les services de police, qui pourront ainsi être mobilisés pour la lutte contre les drogues à Anvers.

praat voor de vaak was, want de militairen dienen de bewaking van de site opnieuw over te nemen van de politie, zodat de politiemanschappen op hun beurt ingeschakeld kunnen worden in de war on drugs in Antwerpen.

Mevrouw de minister, hoe verhoudt die militaire inzet zich tot operatie Spring Guardian, die officieel ten einde is? Wat is de inhoud van het akkoord, dat wij mochten inkijken en dat onlangs werd toegelicht door de minister van Binnenlandse Zaken? Wat is de tijdsduur van die ontplooiing? Wanneer zal die opdracht opnieuw aflopen? Is er een exitstrategie vastgelegd? Bij vorige operaties, Vigilant Guardian en Spring Guardian, heeft het enige tijd geduurd alvorens ze effectief stopgezet werden.

Onder welk juridisch statuut vallen die militairen? Welk takenpakket krijgen zij toegekend? Welke bevoegdheden krijgen zij ter zake?

Zijn er op dit moment nog bijkomende ontplooiingen gepland ter beveiliging van bepaalde sites in de toekomst? Zo ja, over hoeveel manschappen gaat het en op welke sites?

Welke impact heeft de huidige ontplooiing op de operationele inzet van onze landcomponent in het buitenland?

Kunt u een raming geven van de totaalkosten van deze operatie en voor eventueel toekomstige operaties? Welke entiteit zal de kosten voor haar rekening nemen?

Quelle est la teneur de l'accord? Pour quelle période et pour quelles tâches les militaires sont-ils mobilisés? Une stratégie de sortie a-t-elle déjà été convenue? À quel statut juridique les militaires sont-ils soumis? Quelles compétences leur sont-elles attribuées? Des missions complémentaires de protection sont-elles prévues pour certains sites? Combien d'hommes seront-ils mobilisés à cette fin? Quelles sont les répercussions de ces missions de protection sur le déploiement opérationnel de la Composante Terre à l'étranger? Quel est le coût estimé de ces opérations, ainsi que d'éventuelles opérations futures? Quelle entité assumera ce coût?

De **voorzitter**: De heer Ducarme komt net binnen, ik geef hem het woord.

01.02 **Denis Ducarme** (MR): Monsieur le président, ma question avait été déposée avant la décision du Conseil national de sécurité. Elle est donc quelque peu dépassée.

Vous vous souviendrez, madame la ministre, que le Mouvement réformateur avait plaidé pour que la Défense nationale se retrouve dans l'équation pour ce qui avait trait au manque de moyens de sécurité dans le port d'Anvers. La décision prise a été d'envoyer les services du DAB chargés de la sécurisation des centrales nucléaires à Anvers et de faire rentrer la Défense nationale dans l'équation en lui confiant l'exercice de sécurisation lié à la surveillance des centrales nucléaires.

Pour actualiser cette question déposée il y a déjà plusieurs semaines, j'aimerais vous demander, madame la ministre, si les services de la Défense nationale ont pu remplir cette mission de surveillance pour remplacer le DAB? Ont-ils suivi une formation spécifique à cette fin?

Si la décision est mise en œuvre à ce stade, de combien de militaires s'agit-il?

Enfin, jusqu'à quel terme pourrez-vous dégager une rotation au niveau de la Défense nationale pour cette mission de sécurisation des centrales?

01.02 **Denis Ducarme** (MR): De MR heeft ervoor gepleit dat de Defensie een rol zou spelen met betrekking tot het tekort aan veiligheidsmiddelen in de haven van Antwerpen. Men heeft beslist om bepaalde DAB-diensten naar de haven van Antwerpen te sturen en Defensie belast met de beveiliging van de kerncentrales.

Vervangen de diensten van Defensie de DAB al bij die beveiligingsopdracht? Werden ze daartoe opgeleid? Over hoeveel militairen gaat het? Hoe lang zal hun opdracht duren?

01.03 **Kris Verduyckt** (Vooruit): *Mevrouw de minister, Door de beslissing van de veiligheidsraad - die een aantal maatregelen heeft genomen om de drugscriminaliteit in ons land aan te pakken - zal er een havenbeveiligingskorps worden samengesteld. Op korte termijn worden hiervoor 100 extra politiemensen ingezet. Die extra*

01.03 **Kris Verduyckt** (Vooruit): *Le nouveau corps chargé de la sécurisation des infrastructures portuaires dans le cadre de la lutte contre la criminalité liée à la drogue*

politiemensen worden voorlopig gezocht bij de DAB die dus instond voor het bewaken van de kerncentrales in doel en via de federale reserve. Dit momenteel tot eind van dit jaar.

Wij zijn altijd een koele minnaar geweest voor het inzetten van militairen voor de bewaking van publieke ruimtes (operatie Vigilant Guardian) en het bewaken van kritieke infrastructuren zoals onze kerncentrales (operatie Spring guardian). Daar kwam een einde aan in januari 2023. De DAB diensten van de politie zouden deze bewaking op zich nemen net omdat het leger zich meer met zijn kerntaken kon bezig houden.

Ik heb hierover de volgende vragen:

Welke afspraken zijn er juist gemaakt over de bewaking van de kerncentrales? Was de DAB werkelijk al gestart met het overnemen van de bewakingsopdrachten? Over hoeveel militair personeel spreken we dan? Voor hoe lang zullen zij deze bewakingsopdrachten overnemen? De opdrachten die gepland waren bij het eindigen van de operatie spring guardian komen hiermee niet in het gedrang?

Deze beslissing is een tijdelijke beslissing. Het is de bedoeling dat het nieuwe havenbeveiligingskorps tegen eind dit jaar structureel voldoende manschappen zal hebben zodat het afbouwplan Spring Guardian kan worden voltooid en de DAB terug de taken van het leger zal kunnen overnemen wat de bewaking van de kerncentrales betreft? Graag extra toelichting.

sera renforcé par 100 policiers supplémentaires de la DAB, qui était responsable, par le biais de la réserve fédérale, de la surveillance des centrales nucléaires de Doel. Depuis peu, cette tâche avait été reprise par la Défense, afin que l'armée puisse se consacrer à ses missions essentielles.

Quels accords ont été conclus exactement en ce qui concerne la surveillance des centrales nucléaires? Les missions programmées de la Défense ne sont-elles pas compromises?

01.04 **Ludivine Dedonder**, ministre: Comme j'ai déjà eu l'occasion de m'exprimer sur le sujet suite à diverses interpellations, je rappelle que la lutte contre la criminalité grave et organisée ne fait pas partie des tâches de la Défense. Il s'agit là d'une mission de la police fédérale et plus spécifiquement de la police judiciaire. Il en va de même pour le contrôle des marchandises dans les zones portuaires: cette mission relève des services des douanes.

De manière générale, depuis ma prise de fonction, je me suis toujours tenue disposée à fournir l'assistance de la Défense lorsque son aide est requise ou sollicitée et lorsque cette aide apporte une réelle plus-value. C'est ainsi que la Défense est intervenue dans le cadre de la crise covid pour soutenir les services de soins ou pour appuyer Fedasil dans le renforcement de sa capacité d'accueil.

Dans le cadre de la lutte contre le trafic de drogue, il est important de préciser qu'aucune assistance de la Défense n'a été demandée par mes collègues les ministres de l'Intérieur, de la Justice ou des Finances en ce qu'il s'agit de sécurité publique ou de contrôle au sein de la zone portuaire d'Anvers, où les services des douanes disposent notamment de moyens techniques pour identifier les cargaisons suspectes.

Par ailleurs, la Défense n'a aucune compétence en matière d'ordre public, de contrôle ou d'investigation. En effet, nos militaires ne sont aucunement habilités à mener des enquêtes judiciaires et n'auraient que très peu d'effet dans la lutte contre le trafic de drogue, que ce soit dans la zone portuaire, dans la ville d'Anvers ou ailleurs dans le pays puisque ce trafic, par nature, n'est pas circonscrit géographiquement. Cette problématique requiert des moyens spécialisés d'enquête.

Lors de la période 2015-2016, lorsque les militaires ont été déployés dans la rue dans le contexte de la lutte contre le terrorisme, les

01.04 Minister **Ludivine Dedonder**: De bestrijding van de zware georganiseerde criminaliteit maakt geen deel uit van het takenpakket van Defensie en de goederencontrole in de havengebieden evenmin. Ik ben altijd bereid om bijstand van Defensie te leveren wanneer haar hulp nodig is of gevraagd wordt en ze een heuse meerwaarde vormt.

De ministers van Binnenlandse Zaken, Justitie en Financiën hebben echter niet om bijstand gevraagd in de strijd tegen de drugshandel, of het nu gaat over de openbare veiligheid of controles in de haven van Antwerpen, waar de douanediensten over de technische middelen beschikken om verdachte ladingen op te sporen. Defensie heeft geen enkele bevoegdheid inzake handhaving van de openbare orde, controle of opsporing. Onze militairen zouden weinig kunnen betekenen in de strijd tegen de drugshandel in Antwerpen of elders.

Toen er in 2015 en 2016 militairen op straat ingezet werden, stoelde

décisions du gouvernement reposaient alors sur les conclusions de l'OCAM et une évaluation de la menace terroriste. Dans les cas présent, nous ne sommes pas dans une situation de crise de sécurité nationale telle qui justifierait que la Défense soit employée pour renforcer les forces de police dans ce contexte. Les forces de police peuvent bien entendu compter sur l'expertise et le soutien d'autres département, à l'instar de celui de la Défense selon ses compétences.

C'est par exemple le cas en ce qui concerne la contribution renouvelée de la Défense à la sécurité de la centrale nucléaire de Doel, conformément aux décisions du dernier Conseil national de sécurité ou, plus régulièrement aussi, à l'appui de la Défense pour des missions de déminage.

de beslissing van de regering op de conclusies van het OCAD en op een evaluatie van de terreurdreiging. Er is vandaag echter geen sprake van een crisissituatie die de versterking van de politiediensten door Defensie rechtvaardigt. Defensie kan daarentegen wel opdrachten vervullen in het kader van haar bevoegdheden, meer bepaald via haar hernieuwde inzet in het kader van de beveiliging van de kerncentrale van Doel of via de medewerking aan ontmijningsoperaties.

Defensie zal inderdaad opnieuw voorzien in een detachement dat 24 uur ter plaatse in Doel zal blijven en in staat is interventies uit te voeren volgens het protocolakkoord over de steun van Defensie aan de geïntegreerde politie voor een gewapende responscapaciteit op nucleaire sites. De ondersteuning zal op 1 mei 2023 kunnen starten. Op het kernkabinet is beslist dat Defensie deze opdracht zal overnemen tot 31 december 2023. De overname is a priori niet weggelegd voor de compagnie Proter. De missie in Doel zal worden uitgevoerd door de eenheden van de componenten.

Voorts zijn er geen verdere plannen om Defensie te betrekken bij taken van openbare ordehandhaving of bewakingsopdrachten. De wet bepaalt op strikte wijze in welke omstandigheden Defensie gewapende opdrachten op het nationale grondgebied kan opnemen, al dan niet op basis van protocolakkoorden over steun aan de politiediensten.

La Défense déploiera effectivement à nouveau un détachement à Doel. Il pourra effectuer des interventions conformément au protocole d'accord relatif à l'appui de la Défense au service de police intégré afin de mettre en place une capacité d'intervention armée sur les sites nucléaires. La Défense assurera cette mission d'appui du 1er mai 2023 au 31 décembre 2023. La mission à Doel est menée par les unités des composantes. Il n'est du reste pas prévu d'associer la Défense à d'autres missions de maintien de l'ordre public ou de gardiennage. La loi délimite précisément le cadre de ces missions.

Enfin, de manière générale, les forces de police restent bien les principales responsables de la sécurité intérieure dans notre pays même si, dans le cadre de l'aide à la nation et à la société en général, elles peuvent effectivement compter sur l'expertise et le soutien d'autres départements, à l'instar de celui de la Défense, et ce, évidemment, selon les moyens disponibles et selon les compétences légales de chaque service.

La lutte contre le trafic de drogue est et reste une priorité du gouvernement. Cela reste une tâche des services spécialisés. La Défense apporte son soutien là où elle peut être une plus-value, mais pas pour se substituer à des services dont les compétences légales sont bien définies et dont les moyens doivent être renforcés après des années de désinvestissement.

De politie blijft als eerste verantwoordelijk voor de binnenlandse veiligheid, ook al kan ze rekenen op de steun van andere departementen, waaronder Defensie, in functie van de beschikbare middelen en de bevoegdheden van elk van die departementen. Defensie kan bijspringen wanneer ze een toegevoegde waarde biedt, maar kan zich niet in de plaats stellen van diensten met welomschreven bevoegdheden waarvan de middelen versterkt moeten worden.

01.05 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, u hebt een aantal zaken meer specifiek toegelicht zoals de tijdsduur, die tot eind dit jaar loopt. U hebt het ook gehad over het wettelijke bevoegdheidskader waarin de militairen zich moeten begeven. We hebben hier in deze commissie al meermaals de discussie gevoerd dat dit wettelijke bevoegdheidskader op geen enkele manier te vergelijken is met het bevoegdheidskader dat de politiediensten hebben. Op dat vlak heeft men dus weinig of niets bijgeleerd van alle aanbevelingen en discussies die hier reeds werden gevoerd. De militairen hebben nu

01.05 **Annick Ponthier** (VB): Nous avons déjà discuté à plusieurs reprises du fait que ce cadre légal de compétences pour les militaires n'est pas comparable au cadre de compétences des services de police. Sur ce point, peu de choses ont été apprises de toutes les recommandations et

eenmaal niet dezelfde bevoegdheden noch dezelfde verloning als de politieagenten die eigenlijk zouden moeten instaan voor deze opdracht.

De taken die Defensie hier alweer op zich moet nemen, zoals ordehandhaving en bewaking, zijn geen kerntaken voor Defensie. Dat zijn de kerntaken van onze eersterangs veiligheidsdiensten op het terrein, met name de politie en de DAB. Op dat vlak ben ik het dus niet eens met deze beslissing, maar daarvan zult u zich natuurlijk niet veel aantrekken. Maar goed, het akkoord is gesloten.

Als deze beslissing genomen moet worden in tijden van nood – ik heb dat vorige keer ook al gezegd – moet dat altijd zeer tijdelijk zijn en mag het nooit een structurele oplossing zijn. Hier zien we eigenlijk quasi een doorloopopdracht van operatie Spring Guardian die nog maar net beëindigd was. Ik vind het bijzonder betreurenswaardig dat Defensie hier alweer moet bijspringen op een terrein dat mank loopt, met name de politiediensten in dit land, wat betreft bevoegdheden, verloning en middelen.

discussions qui ont déjà été menées par notre commission. Des tâches telles que le maintien de l'ordre et la surveillance ne sont pas des tâches principales de la Défense, mais bien de la police et de la Direction de la sécurisation. De telles décisions prises en période d'urgence doivent toujours être très temporaires et ne pas servir à compenser les lacunes observées en matière de compétences, de rémunération et de moyens de la police.

01.06 **Denis Ducarme** (MR): Madame la ministre, je vous remercie pour votre réponse – un peu idéologique, il faut bien le dire. Il est heureux que nous ayons pu compter sur la Défense au moment des attentats pour protéger des cibles potentielles. Cela avait été décidé contre l'avis des socialistes qui siégeaient, heureusement, dans l'opposition durant cette période. Il faut se réjouir de la protection apportée par la Défense contre le terrorisme, puisqu'elle a rempli des missions en rapport avec la sécurité publique.

Il est évident que – et Dieu nous en préserve! – si nous devions revivre pareille situation, il faudrait sans doute envisager un dispositif identique, compte tenu des problèmes de recrutement dans la police et au DAB. Si cette dernière division avait pu engager 1 600 membres, peut-être n'aurions-nous pas dû recourir à la Défense – cela dit, sans aucun fétichisme. Nous souhaitions que la Défense fasse partie de l'équation afin de renforcer la sécurité au Port d'Anvers. Comme nous le désirions, elle y a été intégrée. De même, il est bon que vous puissiez nous apporter des précisions quant à sa sécurisation et aux délais qui s'imposent. Nous verrons si cette mesure devra être prolongée. Et nous verrons aussi ce qu'il en est de la capacité du DAB à reprendre cette mission.

En tout cas, je vous remercie naturellement pour votre réponse. Je terminerai par ceci: il ne s'agit pas simplement de la lutte contre le trafic de drogue, mais également de la lutte contre le narcoterrorisme. De ce point de vue, un ajustement de la définition du péril et de la menace doit donc être intégré à notre analyse.

01.06 **Denis Ducarme** (MR): Uw antwoord is ietwat ideologisch getint. Gelukkig konden we ten tijde van de aanslagen op Defensie rekenen. Tegen het advies van de socialisten in, die destijds gelukkig in de oppositie zaten, heeft Defensie een bijdrage geleverd aan de bescherming tegen het terrorisme.

Indien deze situatie zich zou herhalen, moeten we identieke voorzieningen treffen, gelet op de rekruteringsproblemen bij de politie en de DAB. Indien de DAB 1.600 medewerkers had kunnen aanwerven, hadden we geen beroep moeten doen op Defensie. Zoals wij het wilden, werd Defensie meegenomen in de plannen voor de beveiliging van de haven van Antwerpen. We zullen zien of die maatregel verlengd zal moeten worden en of de DAB die opdracht zou kunnen overnemen.

Het gaat niet louter en alleen over de strijd tegen de drugshandel, maar ook over de strijd tegen het narcoterrorisme. We moeten de definitie van het risico dus bijstellen en daar in onze analyse rekening mee houden.

01.07 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Mevrouw de minister, ik ben het eens met uw antwoord. Ieder zijn specialiteit en dat is zeker bij gevaarlijke opdrachten belangrijk. Iemand die opgeleid is om aan een buitenlandse missie deel te nemen, is daarom nog niet in staat om met geweld van drugsbendes om te gaan, hoe gemakkelijk we dat vanuit

01.07 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Il est effectivement important que chacun ait sa spécialité, en particulier lorsqu'il s'agit de missions dangereuses. Nous avons toujours

onze luie zetel ook kunnen zeggen.

Wat de kerncentrales betreft, wij zijn altijd een koele minnaar geweest van dat soort opdrachten, maar we zien in het conflict met Oekraïne dat die centrales wel degelijk doelwitten zijn. We moeten daar niet naïef in zijn. Het bewijst weer eens hoe belangrijk de veiligheidskwestie is als we praten over het inzetten van kerncentrales voor de energieproductie in ons land. We begrijpen dus dat die vraag vandaag voorligt, maar hopen dat die opdrachten niet te lang zullen duren.

été réticents par rapport à de telles missions, mais le conflit avec l'Ukraine montre que ces centrales peuvent effectivement être prises pour cible. Nous comprenons donc que cette demande soit actuellement formulée, mais espérons que ces missions ne dureront pas trop longtemps.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

02 Samengevoegde vragen van
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "TikTok" (55033258C)
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De dreiging aangaande de Chinese app TikTok" (55035017C)
- Denis Ducarme aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De beslissing om TikTok te bannen" (55035297C)
- Georges Dallemagne aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De beslissing van de Nationale Veiligheidsraad met betrekking tot TikTok" (55035339C)
02 Questions jointes de
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "TikTok" (55033258C)
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La menace liée à l'appli chinoise TikTok" (55035017C)
- Denis Ducarme à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La décision de quitter TikTok" (55035297C)
- Georges Dallemagne à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La décision du Conseil national de sécurité sur TikTok" (55035339C)

02.01 **Annick Ponthier** (VB): Mijnheer de voorzitter, mevrouw de minister, het is al langer bekend dat de Chinese socialemedia-app TikTok veiligheids- en privacyvraagstukken opwerpt. Er was al het verbod op de app in de Verenigde Staten voor alle werknemers van de federale overheid wegens de risico's van spionage en de directe link met de Chinese communistische partij van de firma die TikTok beheert. Ook de Europese Commissie heeft de app al in de ban geslagen om dezelfde redenen, maar ook wegens de dreiging van cyberaanvallen. Het Europees Parlement, de Europese Raad en het Vlaams Parlement hebben op dit moment een verbod overwogen of zelfs ingevoerd. Ook in Ierland greep de Europese Gegevensbeschermingsautoriteit in met een onderzoek naar TikTok wegens onrechtmatige overdracht van Europese gebruikersgegevens naar China.

Ook in dit land, België, gaan alle alarmbellen op dit moment af. Met de Veiligheid van de Staat en het CCB hebben wij onlangs een bijzonder interessante hoorzitting gehouden hier in de commissie over de gevaren die de app met zich brengt. Alle overheidsdiensten adviseren ondertussen dat de app wordt verwijderd van alle telefoons die professioneel worden gebruikt bij de overheidsdiensten. Ook onze minister van Justitie heeft zich bij dat advies aangesloten.

Iedereen weet intussen van uw account op het medium, wat misschien goed is voor uw populariteit. Hoe evalueert uw departement uw aanwezigheid op TikTok? Hoe evalueren uw departement en onze inlichtingendienst de dreiging van TikTok in het algemeen binnen Defensie? Zijn er op dat vlak op dit moment reeds aanwijzingen geweest van spionage, cyberaanvallen of oneigenlijk gebruik van gegevens?

Zal u, gegeven de enorme bezorgdheid over TikTok, maatregelen

02.01 **Annick Ponthier** (VB): L'application chinoise TikTok soulève depuis longtemps des questions de sécurité et de respect de la vie privée. Plusieurs pays envisagent d'en interdire l'utilisation ou ont déjà instauré effectivement une telle interdiction pour les membres du personnel des services publics. En Belgique également, tous les voyants sont à présent au rouge. L'ensemble des services publics conseillent de supprimer l'application de tous les téléphones à usage professionnel du personnel. Le ministre de la Justice s'est rallié à ce mouvement. La ministre de la Défense possède elle-même un compte sur TikTok.

Comment son département et nos services de renseignements évaluent-ils la menace que pose TikTok en général au sein de la Défense? Y avait-il déjà des indices d'espionnage, de cyberattaques ou d'utilisation abusive de données? Quelles mesures la ministre prendra-t-elle éventuellement? N'utilisera-t-elle elle-même plus cette application?

treffen tegenover de app binnen Defensie en binnen de structuren van Defensie zelf? Indien ja, welke maatregelen zullen dat zijn en binnen welk tijdsbestek ziet u die maatregelen ingevoerd? Indien niet, hoe motiveert u dat?

Mijn laatste vraag is te persoonlijken titel aan uzelf. Zal u het gebruik van de app in uw hoedanigheid van minister stopzetten, nu over die app een enorme bezorgdheid heerst?

02.02 **Denis Ducarme** (MR): Madame la ministre, alors que nous avons déjà eu un échange à ce sujet avant la décision du CNS en séance plénière au cours de laquelle j'en ai profité pour quitter l'application TikTok, la Commission européenne, le Parlement européen, le Royaume-Uni, le Danemark… et une série d'institutions en Europe décident d'interdire l'utilisation de TikTok.

Après le rapport du SGRS et compte tenu du rapport du Centre de cybersécurité, une décision a été prise par le Conseil national de Sécurité qui a imposé, le 10 mars, une interdiction temporaire d'installer l'application TikTok sur les appareils de service du personnel des services publics fédéraux.

On l'interdit au personnel pour des raisons évidentes de sécurité compte tenu de l'absence de protection des données et aussi à cause du risque d'espionnage des services chinois, étant donné que ces données sont saisissables par les services chinois.

Alors que l'on interdit l'usage de TikTok, vous restez sur TikTok et c'est parfaitement inexplicable car il est dangereux qu'un ministre de la Défense, compte tenu des risques soulignés par les rapports de nos services de renseignement, demeure sur TikTok aujourd'hui. Je ne comprends pas votre attitude. Cela vous disqualifie!

De plus, sur le plan technique, vous estimez que le dispositif que vous avez pris, protégerait vos données ou celles des membres de vos cabinets lors de l'usage de TikTok au départ d'un téléphone, d'un GSM privé.

C'est complétement faux! Quand on consulte un minimum les experts en cybersécurité, si vous réduisez le risque, vous ne l'éliminez pas. Et tout cela pour de la com' politique! C'est inquiétant!

Entendez-vous persister et signer compte tenu des risques et de la menace aujourd'hui représentés par ce réseau?

02.02 **Denis Ducarme** (MR): Na de respectieve rapporten van ADIV en het Centrum voor Cybersecurity heeft de Nationale Veiligheidsraad op 10 maart beslist de TikTok-applicatie tijdelijk te verbieden op de diensttoestellen van het federale overheidspersoneel.

Terwijl men het personeel om voor de hand liggende veiligheidsredenen en ter beveiliging tegen Chinese spionage verbiedt TikTok te gebruiken, blijft u dat wel doen. Dat is onbegrijpelijk en gevaarlijk gezien de risico's waar onze inlichtingendiensten op gewezen hebben. Het brengt u in diskrediet!

Bovendien denkt u dat uw gegevens en die van uw kabinetsleden beschermd zijn wanneer u TikTok vanaf een privétoestel gebruikt. Dat is niet zo! Volgens experts in cyberbeveiliging vermindert u daarmee het risico, maar schakelt u het niet volledig uit. En dat allemaal om uzelf in de kijker te zetten! Dat is zorgwekkend!

Zult u daarin volharden gezien de risico's en de dreiging die van dat netwerk uitgaan?

02.03 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Madame la ministre, l'application TikTok fait beaucoup parler d'elle en raison des risques d'espionnage par Pékin, risques avérés et même reconnus par TikTok elle-même. Je ne répéterai pas les interdictions qui tombent presque tous les jours. Le Parlement bruxellois vient d'interdire l'application à l'intérieur de ses murs. Il nous donne en quelque sorte un chemin à suivre. C'est un exemple.

À la suite de nos interpellations, le 2 mars dernier, en séance plénière de la Chambre, le Conseil national de sécurité s'est réuni et a donc décidé d'interdire aux ministres, membres de cabinets et fonctionnaires fédéraux l'usage de l'application chinoise TikTok sur leurs appareils professionnels au moins pour une période de six mois. Si l'interdiction ne concerne que les appareils professionnels, le Conseil national de sécurité recommande, néanmoins, de ne pas installer l'application sur

02.03 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): De Nationale Veiligheidsraad heeft beslist dat de federale ambtenaren en ministers de app TikTok niet mogen gebruiken op hun werktelefoon, en adviseert ook de app niet te installeren op de privésmartphone. U zei dat u via TikTok de bevolking informeert en het regeringsstandpunt verdedigt, en dus heb ik uw posts eens bekeken. Ik ben niet onder de indruk van het niveau van de informatie, in het bijzonder over de oorlog in Oekraïne.

les appareils privés également.

Le 2 mars dernier, vous aviez justifié l'utilisation de TikTok en disant qu'elle vous permettait d'informer les citoyens belges, dont certains ne s'informent que via cette application, de répondre à de nombreuses questions relatives à l'actualité comme la guerre en Ukraine ainsi que de défendre la position de notre gouvernement.

Je me suis permis d'aller voir et je dois avouer que je n'ai pas été très impressionné par le niveau d'informations qui était délivré. Sur une période d'un an, on recense 39 publications. Deux tiers n'ont rien à voir avec la Défense et relèvent plutôt de la communication politique. Ce n'est pas péjoratif mais c'est de la communication et non pas de l'information. Sur les 13 publications, je dois avouer que, par exemple sur l'Ukraine, il a fallu attendre le 23 février dernier pour que vous disiez quelque chose sur l'Ukraine, soit un an après l'invasion. On ne peut donc pas vraiment parler d'information sur l'actualité, sur les enjeux de sécurité, sur ce genre de choses. Fondamentalement, il me semble que ce n'est pas suffisamment important que pour informer des personnes qui n'auraient accès qu'à TikTok, si tant est qu'il y aurait des personnes ignorantes de l'invasion de l'Ukraine après un an d'agressions par la Russie.

Franchement, je pense qu'il n'est pas judicieux, quand on est ministre de la Défense, de prendre ce type de risque. C'est peut-être un risque limité. On n'en sait rien. L'évaluation est en cours mais c'est un risque. Je pense qu'en plus, et je le répète, il y a un devoir d'exemplarité, de responsabilité, de prudence par rapport à ce type d'utilisation. On arrivera selon moi, tôt ou tard, à une interdiction totale d'utilisation de TikTok. Il vaut mieux être dans les premiers à le faire que dans les derniers surtout quand on est ministre de la Défense.

02.04 **Ludivine Dedonder**, ministre: Seriez-vous allé voir dans mes messages? Vous n'avez quand même pas accédé à mes messages TikTok, monsieur Dallemagne? Rassurez-moi!

02.05 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Je peux vous dire que je n'ai pas TikTok et que je n'ai jamais eu TikTok.

02.06 **Ludivine Dedonder**, ministre: Vous n'avez tout de même pas vu les commentaires, les messages où j'ai dû répondre à des questions sur la guerre?

02.07 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): (…)

02.08 **Ludivine Dedonder**, ministre: Rassurez-vous, j'ironise!

Het spreekt vanzelf dat het personeel van Defensie richtlijnen ontvangt inzake de beveiliging van onder meer de mobiele apparaten die het in zijn professionele omgeving gebruikt.

Op basis van een analyse van de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid is er een lijst met verboden en afgeraden toepassingen op mobiele apparaten van Defensie. De applicatie TikTok was één van de applicaties die sterk worden afgeraden, met name om redenen die verband houden met de veiligheid en de privacy van het personeel. Het ontbreken van een tweefactorauthenticatie, het gebruik van het *hypertext transfer protocol* om data over te dragen en de wettelijke verankerde toegang van de Chinese autoriteiten tot TikTokgegevens op Chinese servers brengen de privacy van de gebruiker in gevaar.

Ik geloof niet dat een minister van Defensie dergelijke risico's mag nemen, zelfs wanneer het risico beperkt blijkt te zijn. Men stevent wellicht af op een totaal verbod op TikTok; laten we daar dus niet op wachten en de app meteen bannen.

02.08 **Ludivine Dedonder**, ministre: Des directives sont évidemment adressées au personnel de la Défense concernant la protection des appareils mobiles dans l'environnement professionnel, entre autres. Sur la base d'une analyse du SGRS, une liste des applications dont l'installation est interdite ou déconseillée sur les appareils mobiles de la Défense a été établie. TikTok est fortement déconseillée pour des raisons de sécurité et de confidentialité, à

Wat het gebruik van TikTok betreft, bestond bij Defensie al de regel dat eenheden die met TikTok wensen te werken, een duidelijk gemotiveerde aanvraag moeten richten aan de DG StratCom, die nadien instaat voor de goedkeuring. Een strikte voorwaarde is dat TikTok enkel gebruikt wordt op een persoonlijk toestel waarop geen accounts van Defensie staan.

Recentelijk heeft Defensie de beslissingen van de Nationale Veiligheidsraad inzake TikTok integraal in een defensierichtlijn omgezet. Defensie verbiedt het gebruik van TikTok op vaste en mobiele diensttoestellen en legt de verwijdering op van alle bestaande TikTokapplicaties op deze toestellen tegen uiterlijk 31 maart 2023. Tevens raadt Defensie af de TikTokapplicatie te installeren op persoonlijke toestellen met toegang tot interne federale overheidsnetwerken en -systemen. Defensie raadt aan deze te verwijderen indien zij reeds geïnstalleerd was.

Wat de Amerikaanse *No TikTok on Government Devices Act* betreft, zal ik mij niet uitspreken over een wetgevend initiatief van een andere democratische soevereine staat.

cause de l'absence d'authentification à deux facteurs, de l'utilisation du protocole de transfert hypertexte pour communiquer des données, et de l'accès ancré, dans la loi, des autorités chinoises aux données de TikTok conservées sur des serveurs chinois. Les unités qui souhaitent utiliser TikTok devaient déjà adresser une demande dûment motivée à la DG StratCom. Une condition stricte veut que l'utilisation de TikTok soit limitée à un appareil personnel qui n'est connecté à aucun compte de la Défense.

Récemment, la Défense a intégralement transposé dans une directive les décisions du Conseil national de sécurité concernant TikTok: l'utilisation de TikTok est interdite sur les appareils de service fixes et mobiles, et toutes les applications TikTok déjà installées doivent en être supprimées d'ici au 31 mars 2023. La Défense déconseille l'installation de TikTok sur des appareils personnels ayant accès aux réseaux et aux systèmes internes de l'administration fédérale. Elle conseille également de désinstaller cette app. Je ne m'exprimerai pas sur le *No TikTok on Government Devices Act*, puisqu'il s'agit d'une initiative législative d'un autre État démocratique souverain.

Comme je l'ai déjà évoqué à la suite des différentes interpellations sur le sujet, en ce qui concerne ma situation personnelle, l'objectif principal de l'utilisation des plateformes de réseaux sociaux, avec toutes les précautions d'usage, reste de pouvoir informer sur mes actions, sur l'engagement ainsi que de développer une communication moderne qui touche une grande catégorie de citoyens belges, dont effectivement une partie s'informe très largement via ces canaux.

Il est évident que ma communication sur TikTok se fait, depuis l'installation de l'application, via un appareil sur lequel aucun compte professionnel n'est installé. Une attention particulière est naturellement portée aux règles de sécurité, notamment en matière de protection des données personnelles. En outre, les décisions du Conseil national de sécurité sont évidemment appliquées intégralement au sein de ma cellule stratégique.

Enfin, au-delà de certaines polémiques, je veux à nouveau souligner le fait qu'au-delà de la question de la sécurité des données, qui est évidemment importante, le véritable enjeu lié à TikTok reste le respect de la vie privée et de notre législation en matière de protection des données.

Wat mijn persoonlijke situatie betreft, wil ik sociale media blijven gebruiken, met inachtneming van de nodige voorzorgsmaatregelen, om informatie over mijn acties te verstrekken en een moderne communicatie te ontwikkelen waarmee er veel Belgische burgers bereikt kunnen worden. Sommige van hen informeren zich immers enkel via die kanalen. Mijn communicatie op TikTok gebeurt met behulp van een toestel waarop er geen enkele professionele account geïnstalleerd is. We nemen het heel nauw met de veiligheidsregels, met name de bescherming van persoonsgegevens. Mijn beleidscel past de beslissingen van de Nationale Veiligheidsraad onverkort toe.

C'est en ce sens que j'indiquais déjà lors de la séance plénière qu'il conviendrait de demander et d'exiger de TikTok l'application de la loi sur la protection des données afin de protéger, au-delà des mandataires et des membres de gouvernement, les plus de 150 millions d'utilisateurs actifs mensuels en Europe.

Cet enjeu de protection de nos données personnelles doit être défendu, ainsi que l'application de la législation européenne en la matière, avec de vraies garanties en matière d'hébergement et d'intégrité des données.

De belangrijkste uitdaging met betrekking tot TikTok is de eerbiediging van de privacy en de wetten inzake gegevensbescherming. Men zou van TikTok moeten eisen dat die wetgeving toegepast wordt om de 150 miljoen actieve gebruikers in Europa te beschermen en garanties moeten vragen met betrekking tot de hosting en de integriteit van de gegevens.

02.09 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, ik dank u voor het antwoord.

Ik vind dat u hiermee nogal – vergeef mij de term – laconiek omgaat, zeker als minister van Defensie. Ik weet wel dat spionage en het gebruik van datagegevens en gebruikersgegevens op dit moment overal in onze maatschappij voorkomen. We kunnen daar bijna niet meer aan ontsnappen.

Als een medium als TikTok echter zo uitdrukkelijk direct aan de Chinese communistische partij wordt gelinkt, dan vind ik dat u als minister van Defensie niet naïef mag zijn. U zegt dat het personeel van Defensie richtlijnen heeft gekregen. Daarin staat dat het sterk wordt afgeraden om TikTok te gebruiken, zelfs op privétoestellen.

Als we dat doortrekken naar cyberveiligheid in het algemeen, dan moet dit zeker een aandachtspunt zijn in de hele structuur van Defensie en bij uitbreiding in alle openbare diensten. Het feit dat het Chinese regime via deze app direct gebruikersgegevens kan doorkrijgen, moet voor u toch ook een alarmsignaal zijn, waardoor u de beslissing zou kunnen nemen om onmiddellijk met dit medium te stoppen. Ik vind dat u als minister van Defensie op het vlak van veiligheid in het algemeen maar zeker inzake cyberveiligheid een voorbeeldfunctie hebt. Ik begrijp dus niet dat u halsstarrig blijft weigeren om ter zake actie te ondernemen.

02.09 **Annick Ponthier** (VB): Je trouve que la ministre demeure laconique concernant cette question. Si TikTok est si manifestement lié au parti communiste chinois, notre ministre de la Défense ne doit pas être naïve. Le fait que le régime chinois ait directement accès aux données des utilisateurs de cette application constitue un signal d'alerte suffisant pour en arrêter immédiatement l'utilisation. La ministre exerce une fonction d'exemple à cet égard.

02.10 **Denis Ducarme** (MR): Madame la ministre, je tiens vraiment à insister sur le fait que les précautions que vous avez prises n'éliminent pas le risque. Lorsque vous communiquez vos jolies vidéos, l'appareil qui les transmet à votre TikTok envoie certaines informations. Donc, sous-entendre que le risque est supprimé, c'est faux. Nous pourrons demander au Comité R de travailler sur la question.

Je sais bien pourquoi on utilise les réseaux sociaux, c'est évidemment pour communiquer. Je suis quand même aussi étonné de la réponse de la socialiste. Je pense évidemment au principe d'égalité. S'il vous est possible de détenir plusieurs téléphones, les gens auxquels on interdit d'installer TikTok sur le leur n'en ont généralement qu'un. En ce sens, cela me semble déjà problématique sur le plan du principe.

Au-delà de cet aspect, vous négligez que les services de renseignement nous indiquent que cette application est dangereuse pour la protection des données des Belges. En continuant d'y être présente, vous promouvez ce réseau dangereux. Vous l'alimentez. En cela aussi, c'est assez scandaleux, au-delà des questions d'espionnage! Maintenant, TikTok possède un avantage sur le Parlement: pendant vos sketchs, il vous arrive de quitter le papier des yeux…

02.10 **Denis Ducarme** (MR): De voorzorgsmaatregelen die u genomen hebt nemen het risico niet weg. Het Comité I zou zich over die problematiek moeten buigen. Gelet op het gelijkheidsbeginsel heb ik een probleem met het antwoord van de PS-minister: u beschikt over meerdere telefoons maar de mensen die TikTok niet op hun mobiel mogen installeren hebben er vaak maar één. Bovendien bevestigen al onze inlichtingendiensten dat TikTok een bedreiging vormt voor de gegevensbescherming van de Belgen. Doordat u nog steeds een TikTok-account hebt, voedt en promoot u die app. TikTok heeft echter een voordeel ten opzichte van het Parlement: wanneer u sketches ten beste geeft, wendt u soms uw ogen

02.11 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Madame la ministre, je suis pareillement effaré. Vous nous répétez vos propos tenus il y a huit jours. Franchement, il y a vraiment un problème de responsabilité à la fois sur la sécurité et sur toutes les problématiques que pose ce réseau. Vous le dites vous-même. Vous faites une sorte d'aveu: "Oui, ils utilisent nos données".

Je vous avais déjà dit que j'étais sidéré par une forme de naïveté. Ils savent bien qu'ils sont en infraction. Quelles initiatives concrètes avez-vous prises pour éviter qu'ils soient en infraction? De toute façon, ils sont sourds à notre législation. Ce type de discours ne les intéresse pas et ils l'ont démontré depuis tant d'années. Or, maintenant, on sait qu'ils utilisent nos données. Je suis sidéré de voir qu'alors que vous admettez sous la forme d'aveux qu'ils utilisent nos données, vous continuiez à utiliser la plateforme!

De plus, il y a d'autres problèmes liés à TikTok: l'addiction des jeunes. Vous encouragez cette forme d'addiction qui induit toute une série de pathologies mentales.

Et tout le monde n'a effectivement pas le choix de détenir plusieurs téléphones. Pour ce qui vous concerne, vos propos ont évolué dans le temps. À un moment donné, il y a eu un téléphone, puis il y en a eu deux et maintenant il y en a trois! Je ne sais pas quand il y en a eu deux et ensuite un troisième spécialement dédié à TikTok. Car dans l'interview de *La Libre Belgique*, il y a huit jours, vous parliez d'un téléphone privé et aujourd'hui c'est un téléphone spécialement dédié à TikTok. Je demande la clarté sur tout cela. Je ne suis ni convaincu ni rassuré sur les questions de sécurité.

Quand je parle de questions de sécurité, ce n'est pas seulement la vôtre mais c'est la mienne, la nôtre qui sont en jeu. Avec ces questions-là, je ne joue ni ne m'amuse sur TikTok. Je préfère recevoir des réponses claires à ce sujet et je demanderai de recevoir la clarté sur l'utilisation des téléphones, y compris privés, par la ministre de la Défense. La sécurité nationale est en jeu. Ce sujet doit être traité sérieusement.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

van uw papiervelletje af...

02.11 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Mevrouw de minister, uw uitspraken zijn verbijsterend: u ontloopt uw verantwoordelijkheid met betrekking tot deze app, die onze wetgeving bewust met voeten treedt en onze gegevens gebruikt.

Bovendien werkt u TikTok-verslaving bij jongeren op die manier mee in de hand, net als de ontwikkeling van mentale stoornissen.

Niet iedereen heeft trouwens meerdere gsm's. In een interview had u het over een speciale smartphone alleen voor TikTok, maar uw verklaringen over het aantal telefoons waarover u zou beschikken, zijn niet duidelijk.

Dit dossier doet een groot probleem rijzen op het stuk van nationale veiligheid, en u vormt wat dat betreft een bedreiging voor ons allemaal. Ik vraag dat er klaarheid geschapen wordt, ook met betrekking tot uw gebruik van een privételefoon.

De **voorzitter**: De vragen nrs. 55033259C, 55033264C, 55033267C en 55033269C van de heer Francken worden uitgesteld.

03 Samengevoegde vragen van
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De militaire mobiliteit" (55033265C)
- Steven Creyelman aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De gesprekken over een militaire Schengenzone" (55033856C)
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Defensie en Port of Antwerp-Bruges" (55035319C)
03 Questions jointes de
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La mobilité militaire" (55033265C)
- Steven Creyelman à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les discussions concernant une zone Schengen militaire" (55033856C)
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La Défense et Port of Antwerp-Bruges" (55035319C)

03.01 **Steven Creyelman** (VB): Mijnheer de voorzitter, mevrouw de

03.01 **Steven Creyelman** (VB):

minister, in een recent interview met *Het Laatste Nieuws* spreekt professor internationale politiek David Criekemans over een militaire Schengenzone, in het kader van de levering van tanks aan Oekraïne.

Als EU-landen tanks willen leveren, moeten zij op weg naar Oekraïne door een aantal landen van de Schengenzone passeren. Anders wordt het fysiek moeilijk om die tanks daar te brengen. Voor dit soort militair transport bestaan een aantal bureaucratische hinderpalen. Daarom pleitte professor Criekemans voor een soort militair Schengenverdrag of alleszins voor een overeenkomst die het transport van militair materieel door de Schengenzone kan vereenvoudigen.

Wat is uw visie op die Military Schengen? Wat zijn de voordelen en wat zijn de mogelijke nadelen? Hoe ver staan de onderhandelingen daarover? Die zouden immers naar verluidt in een stroomversnelling zitten. Wat zijn de struikelblokken en bureaucratische hindernissen die men nog moet wegwerken?

Wat is de impact op de Belgische Defensie? Welke kansen biedt dit ons? Welke uitdagingen of problemen ziet u?

03.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, onze havens hebben in het verleden steeds een sterke reputatie gehad als het gaat om de samenwerking op het vlak van militair materieel dat uit Amerika komt en doorgevoerd dient te worden. Met de oorlog in Oekraïne wordt de focus op die noordelijke zone nog belangrijker, als het gaat om de aanvoer van materieel, de connectie Amerika-Europa en de materiaalversterkingen over de Atlantische Oceaan. Het is dus heel belangrijk dat daarin de komende jaren wordt geïnvesteerd.

In de herziening van de huidige operationele plannen zou de positie echter niet langer ongenaakbaar zijn en zullen er door de alliantie militaire en strategische keuzes gemaakt worden voor de toegangshavens aan de Noordzee, waarbij er mogelijk sterke concurrentie optreedt met onze Nederlandse en Duitse partners.

Welke inspanningen leveren u en Defensie om de concurrentiepositie van onze havens veilig te stellen op het niveau van de NAVO?

Welke gesprekken had u hierover met Nederland, waar Amerika momenteel ook frequent gebruik maakt van de haveninfrastructuur?

Hoe zet Defensie momenteel in, gelet op haar belangrijke positie met de havens van Zeebrugge en Antwerpen, op het versterken van haar positie binnen het bevoegde Joint Force Command?

03.03 Minister **Ludivine Dedonder**: Geachte leden, de snelle strategische beweging van militair materieel en personeel is een noodzaak die in 2018 door de Europese Commissie en de European External Action Service als een prioriteit werd bestempeld. Dat resulteerde in het EU Action Plan on Military Mobility met als een van de doelstellingen de harmonisering van de procedures om militair materieel doorheen de Europese Unie te bewegen.

Anders dan bij het vrije verkeer van goederen en personen, zijn militaire bewegingen gebonden aan toestemmingen om de grenzen te overschrijden. Aangezien de lidstaten verschillende procedures

Lorsque des États membres de l'Union européenne souhaitent fournir des chars à l'Ukraine, ceux-ci doivent être transportés à travers plusieurs pays de la zone Schengen. C'est pourquoi le Pr David Criekemans plaide pour une sorte de convention de Schengen militaire, afin que le transport puisse être organisé sans obstacles bureaucratiques.

Que pense la ministre d'une telle convention de Schengen pour le transport militaire? Quels sont les avantages et les inconvénients possibles? Où en sont les négociations? Quels obstacles doivent encore être levés? Quelle serait l'incidence sur la Défense belge?

03.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): Dans le passé, nos ports ont toujours coopéré efficacement avec les États-Unis pour le transport de matériel militaire vers l'Europe. La guerre en Ukraine a encore accentué l'importance de cette coopération. Nous constatons toutefois que dans le cadre de la révision des plans opérationnels, la position des ports belges n'est plus intouchable. L'OTAN effectuera des choix militaires et stratégiques quant aux ports d'entrée en mer du Nord, avec une forte concurrence des ports néerlandais et allemands.

Quels efforts la Défense fournit-elle pour préserver la compétitivité des ports belges? Quelles discussions la ministre entretient-elle avec les Pays-Bas à ce sujet? Comment la Défense entend-elle renforcer sa position au sein du commandement de forces interarmées (JFC) compétent?

03.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: En 2018, la Commission européenne et le Service européen pour l'action extérieure (SEAE) ont affirmé que le déplacement stratégique et rapide de matériel et de personnel militaires faisait partie de leurs priorités. L'UE a ainsi élaboré un plan d'action relatif à la mobilité militaire afin d'harmoniser les procédures de déplacement de

hanteren, geeft dat aanleiding tot bij wijlen lange behandeltermijnen. Een vrijer militair verkeer zou dus een grote meerwaarde betekenen voor de militaire mobiliteit in haar geheel. Daar staat tegenover dat militair materieel vaak wordt gekenmerkt door buitengewone afmetingen of er zijn specifieke risico's aan verbonden, bijvoorbeeld in het geval van munitie- of wapentransport. In dit geval is het niet opportuun om een volledig vrij verkeer te hebben, aangezien er aparte maatregelen met betrekking tot bijvoorbeeld de veiligheid genomen dienen te worden.

Om de procedures te harmoniseren, ondertekende België samen met verschillende lidstaten twee technische overeenkomsten die voor specifieke transporten een jaarlijkse toelating mogelijk maken, waardoor de volledige procedure voor deze wegtransporten niet meer doorlopen hoeft te worden en een simpele notificatie volstaat. Voor transporten die niet onder de jaarlijkse toelatingen vallen, blijven punctuele aanvragen verder nodig.

Om deze aanvragen vlotter te laten verlopen, wordt momenteel gewerkt aan de uniformisering van de aanvraagprocedures en de bijhorende documenten. In een later stadium zullen ze gedigitaliseerd worden. De ondertekenende partijen verbinden zich er bovendien toe dat het antwoord op punctuele aanvragen tot grensoverschrijdingen binnen de vijf werkdagen zal worden gegeven. In verschillende lidstaten moeten echter naast de militaire autoriteiten, ook verschillende civiele autoriteiten hun fiat geven, hetgeen de behandelingstijd verlengt. Daarom hebben zowel de EU als de NAVO opgeroepen om militaire mobiliteit vanuit een wall of governance-perspectief te behandelen, met inbegrip van eventuele noodzakelijke aanpassingen aan wetgeving en reglementering.

Defensie vervult een voortrekkersrol binnen de werkgroep Cross Border Movement Permissions en heeft een voorstel opgemaakt om de technische overeenkomsten verder te concretiseren. Defensie werkt eveneens actief mee aan de uitbouw van een netwerk van nationale contactpunten om op een snelle manier gerichte en/of dringende aanvragen te kunnen behandelen. In België is Defensie gemandateerd en beschikt ze over de competente entiteiten om voor bijna alle types van transporten toestemming te verlenen aan buitenlandse partners. Omgekeerd dient Defensie, in afwachting van de implementatie van de technische overeenkomsten, nog rekening te houden met een zekere behandelingstermijn bij de planning van verplaatsingen over het grondgebied van onze buurlanden en andere lidstaten.

Met betrekking tot de door het Connecting Europe Facility in aanmerking genomen projecten gericht op het verbeteren van de militaire mobiliteit in België, kan ik stellen dat die reeds gepland waren op regionaal en federaal niveau. Defensie heeft in overleg met de desbetreffende autoriteiten een beredeneerd advies uitgebracht over de meerwaarde voor de militaire mobiliteit, waarna het dossier kon worden ingediend bij de Europese Commissie. Het betreft projecten die voornamelijk een verhoging van capaciteit in transportknooppunten of op verkeersassen beogen of die het aanpassen van infrastructuur naar militaire vereisten, bijvoorbeeld de aanpassing van bruggen, inhouden. De capaciteitsverhoging van multimodale knooppunten zoals havens alsook de bewegingsassen vanuit die knooppunten richting het oosten vragen in elk geval verdere aandacht. Op regelmatige basis voert Defensie interdepartementaal overleg met alle betrokken stakeholders. In dat kader werden *mobility corridors*

matériel militaire au sein de l'UE.

Actuellement, les États membres recourent à différentes procédures pour approuver les mouvements militaires sur leur territoire, ce qui peut entraîner de longs délais de traitement. Conférer à la circulation militaire une plus grande liberté favoriserait la mobilité militaire, mais une circulation totalement libre serait inadéquate. Il s'agit en effet souvent de matériel aux dimensions exceptionnelles ou présentant des risques spécifiques. Des mesures particulières demeurent donc recommandées pour garantir la sécurité.

La Belgique a déjà signé avec les États membres deux conventions techniques permettant d'instaurer une autorisation annuelle pour des transports spécifiques. Il ne faut dès lors plus parcourir l'ensemble de la procédure à chaque fois. Des demandes ponctuelles demeurent nécessaires pour les transports qui ne relèvent pas de ce système d'autorisation annuelle. Afin de rationaliser ces demandes, une harmonisation des procédures de demande et des documents connexes est en préparation. Dans une phase ultérieure, ces documents seront également numérisés. Les signataires s'engagent à répondre aux demandes ponctuelles dans un délai de cinq jours ouvrables.

Dans certains États membres, l'autorisation doit être donnée par les autorités militaires, mais également par différentes autorités civiles, ce qui allonge le délai de traitement. C'est pourquoi l'UE et l'OTAN ont appelé à adopter une approche pangouvernementale en matière de mobilité militaire, avec d'éventuelles modifications de la législation et de la réglementation.

La Défense a formulé une proposition au sein du groupe de travail chargé des autorisations transfrontalières afin de concrétiser davantage les accords techniques. La Défense contribue également à la mise en place d'un réseau de

geïdentificeerd die als referentie dienen en waarvoor samen de mogelijkheden worden besproken.

Op het niveau van de Europese Unie is Defensie dus actief betrokken bij het EU Action Plan on Military Mobility en de PESCO-projecten Military Mobility en Network of Logistic Hubs in Europe and Support to Operations. Op het niveau van de NAVO wordt de militaire mobiliteit behandeld binnen de enablement of SACEUR's Area of Responsibility, met andere woorden het in staat zijn om grootschalige ontplooiingen te ondersteunen. Military Mobility wordt bovendien gezien als een flagshipproject tussen de EU en de NAVO.

Defensie is ook nauw betrokken bij de projecten die worden geleid door Nederland en Duitsland. België heeft in dat kader de toenadering van beide projecten steeds onderstreept, gezien het belang van het uitbouwen van een *hub and spoke network* om te beantwoorden aan de problematiek van militaire mobiliteit. Voorts wordt er binnen Defensie bekeken hoe de beschikbare capaciteit voor transport van zwaar materieel via het spoor kan worden uitgebreid, al dan niet in een internationale samenwerking.

In het STAR-plan wordt tevens in de oprichting van een logistieke hub en een *theatre logistics battalion* voorzien die de capaciteiten zal bevatten voor de ondersteuning van grootschalige ontplooiingen. Bovendien zal op mijn vraag, in het kader van het Belgisch-Luxemburgs verkenningsbataljon, eveneens de nadruk worden gelegd op de ontwikkeling van een logistieke hub met Luxemburg.

De context van de oorlog in Oekraïne toont, als dat nog nodig was, het belang van militaire mobiliteit aan.

points de contact nationaux afin que les demandes puissent être traitées rapidement.

En Belgique, la Défense est compétente pour accorder des autorisations à des partenaires étrangers, et ce, pour quasi tous les types de transport. Toutefois, pour les déplacements sur le territoire d'autres États membres, elle doit encore tenir compte d'un certain délai de traitement.

La Défense, en concertation avec les autorités concernées, a déjà formulé un avis motivé sur la valeur ajoutée de certains projets en rapport avec la mobilité militaire qui pourraient bénéficier du soutien du mécanisme pour l'interconnexion en Europe. Le dossier a été soumis à la Commission européenne.

L'augmentation de la capacité des nœuds multimodaux tels que les ports, ainsi que des axes de déplacement qui partent de ces nœuds vers l'est, mérite toute notre attention. La Défense organise régulièrement une concertation interministérielle à ce sujet avec toutes les parties prenantes. Des couloirs de mobilité ont été identifiés, pour lesquels différentes options sont ensuite discutées.

Au niveau de l'UE, la Défense est aussi associée activement aux projets CSP *Military Mobility* et *Network of Logistic Hubs in Europe and Support to Operations*. Au niveau de l'OTAN, nous soutenons des déploiements à grande échelle dans la zone de responsabilité du SACEUR. La mobilité militaire est un projet phare de l'UE et de l'OTAN.

La Défense est aussi associée étroitement aux projets menés par les Pays-Bas et par l'Allemagne. Dans ce contexte, la Belgique se concentre sur la création d'un réseau en étoile en faveur de la mobilité militaire. La possibilité d'étendre la capacité ferroviaire disponible pour le transport de matériel lourd est également à l'étude.

Le plan STAR prévoit la création d'une plateforme logistique et d'un *theatre logistics battalion*, de manière à disposer de capacités permettant de soutenir des déploiements à grande échelle. Une plateforme logistique sera également créée avec le Luxembourg dans le cadre du bataillon de reconnaissance belgo-luxembourgeois.

03.04 **Steven Creyelman** (VB): Mevrouw de minister, ik dank u voor uw antwoord.

U stelt vast dat er nog wel wat problemen van administratieve aard zijn, alleszins wat betreft mijn vragen, en dat het goed zou zijn mochten die weggewerkt kunnen worden. U stipt ook aan dat er een aantal veiligheidsaspecten zijn. Dat is waar en daarmee trapt u een aantal open deuren in. Al die vaststellingen zijn natuurlijk niet onterecht. U hebt het over uniformiseren en digitaliseren. De bureaucratische rompslomp wat verminderen lijkt ons al een stap in de goede richting, net als de samenwerking met andere landen.

Die *military chain* is in de actualiteit omdat het vooral gaat om wapenleveringen vanuit de Schengenlanden aan derde landen, maar an sich is dat niet verkeerd. Wij zien geen graten in dit principe, zolang er maar geen achterpoortjes of een achterliggende agenda zijn. We weten allemaal dat de Europese Commissie wel zo'n agenda of achterpoortje heeft, waarin zowel een autonoom buitenlands beleid als een autonoom defensiebeleid wordt nagestreefd, terwijl onze partij staat op onze autonomie en soevereiniteit als land. Ik heb niets tegen die intra-Europese militaire mobiliteit, maar het mag geen hellend vlak zijn in de richting van een autonome EU-defensie. Wat ons betreft, moeten de lidstaten soeverein blijven, ook al gaat het om een nauwere samenwerking en een verbeterde mobiliteit. Voor ons is dat een conditio sine qua non.

03.04 **Steven Creyelman** (VB): Le développement d'un réseau de transport militaire plus efficace au sein de l'UE ne nous pose pas de problème en soi, du moins tant qu'aucune intention cachée n'entre en jeu. Or, c'est le cas ici. En effet, la Commission européenne aspire à une politique étrangère et de défense européenne autonome. Mon parti s'y oppose car il estime que les États membres doivent conserver leur souveraineté.

03.05 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, uw antwoord bevat een aantal interessante middelen, zoals de extra middelen van Europa en de uitvoering van de militaire mobiliteit in het kader van het Action Plan Military Mobility.

Was het al wereldkundig gemaakt dat een aantal middelen zou worden geïnvesteerd in bijvoorbeeld de autosnelweg die nagenoeg heel Oost-Vlaanderen doorkruist, de zogenaamde Expresweg N49 of E34? Het gaat allemaal over dezelfde weg. In die baan zouden heel wat budgetten worden geïnvesteerd via de Europese middelen. Het is een goede zaak dat op die manier onze infrastructuur wordt aangepast.

Als het over onze belangen gaat en over onze interessante havens alsook over de strategie om ze naar voren te blijven schuiven als belangrijke hubs om Amerikaans materieel te kunnen ontvangen en vervolgens te kunnen doorsturen – via de weg, de binnenvaart, het spoor of opnieuw via de zee – heb ik in uw antwoord enigszins gemist wat de strategie is om die belangen naar voren te blijven schuiven, zowel voor Zeebrugge als voor Antwerpen.

Ik wil er echter nogmaals de aandacht op vestigen dat dit echt

03.05 **Peter Buysrogge** (N-VA): Le fait que des fonds européens seront investis dans l'adaptation de l'infrastructure de la voie rapide N49, ou E34, a-t-il déjà été rendu public?

Je n'ai pas entendu quelle stratégie la ministre entend adopter pour promouvoir les ports de Zeebrugge et d'Anvers en tant que hubs pour le matériel américain. C'est pourtant nécessaire.

noodzakelijk is. Het zal hier in de commissiezaal zeker worden erkend dat wij daarin moeten blijven investeren.

L'incident est clos.
Het incident is gesloten.

04 Questions jointes de
- Olivier Vajda à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La réouverture au public du Camp Lagland" (55033331C)
- Josy Arens à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le camp Lagland" (55033977C)
- Benoît Piedboeuf à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La réouverture du Camp de Lagland aux riverains" (55035353C)
04 Samengevoegde vragen van
- Olivier Vajda aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De heropening van het Kamp Lagland voor het publiek" (55033331C)
- Josy Arens aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het kamp Lagland" (55033977C)
- Benoît Piedboeuf aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De heropening van Kamp Lagland voor omwonenden" (55035353C)

04.01 **Josy Arens** (Les Engagés): Madame la ministre, je vous ai déjà interrogée sur l'accès au domaine militaire de Lagland. Ce camp était accessible aux riverains moyennant bien évidemment une autorisation les identifiant. Le site a été fermé à la suite des attentats de 2016. Vous avez justifié le maintien de sa fermeture par le fait que des infractions et des dégradations avaient été commises sur le site.

Madame la ministre, lors de notre dernier échange en avril 2021 – le temps passe très vite –, vous envisagiez une réévaluation de la décision de fermeture totale. Qu'en est-il aujourd'hui? Comme les riverains, j'attends avec impatience une réponse favorable de votre part.

04.01 **Josy Arens** (Les Engagés): Vroeger hadden buurtbewoners van het militaire oefenkamp Lagland toegang tot het domein op vertoon van een toegangsbewijs met hun identiteitsgegevens. Naar aanleiding van de aanslagen van 2016 werd het domein echter gesloten. De verdere handhaving van die sluiting was volgens u noodzakelijk omdat er inbreuken waren begaan en vernielingen waren aangebracht op het terrein. Toen we dit thema bespraken in april 2021, zei u dat u die beslissing opnieuw zou overwegen. Hoe staat het daar nu mee?

04.02 **Benoît Piedboeuf** (MR): Madame la ministre, je viens en soutien de mon collègue Arens pour préciser qu'il s'agissait vraiment d'un partenariat entre l'armée et les riverains, d'une part, pour compenser les inconvénients qu'il y a à habiter à côté d'un camp militaire et, d'autre part, l'armée étant en sous-effectif, parce qu'il n'y avait pas la possibilité de surveiller l'ensemble du domaine qui est très grand. Le fait que les riverains pouvaient s'y promener avec une carte et un numéro d'appel permettait d'avoir une surveillance très efficace sur le terrain. Cela a fonctionné pendant des années.

Comme l'a rappelé mon collègue Josy Arens, il y a eu une interruption à un moment donné. Le responsable du site, qui était colonel et qui avait initié cela à l'époque, fut étonné de cette interdiction. Je l'ai encore interrogé voici deux ou trois jours. Il trouvait que c'était un partenariat qui fonctionnait bien et qu'on devrait pouvoir rétablir.

04.02 **Benoît Piedboeuf** (MR): Dat partnerschap tussen het leger en de omwonenden fungeerde als compensatie voor de ongemakken die buurtbewoners ondervinden omdat ze naast een militair kamp wonen. Daarnaast konden de omwonenden die er gingen wandelen met een kaart en een telefoonnummer, ook een oogje in het zeil houden, want het domein is erg groot. De verantwoordelijke van het terrein was dan ook verbaasd dat hun de toegang verboden werd. Een paar dagen geleden liet hij me nog weten dat het partnerschap opnieuw geactiveerd zou moeten worden, want het werkte goed.

04.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: Messieurs les députés, ces dernières années, les plaines d'exercice et les camps militaires ont malheureusement enregistré un certain nombre d'incidents liés à

04.03 Minister **Ludivine Dedonder**: De afgelopen jaren werden de militaire oefenterreinen

l'accès non autorisé malgré les panneaux d'interdiction et les barrières. J'ai néanmoins demandé à l'état-major de la Défense de se saisir de la question et de lancer une étude en vue de permettre la réouverture des domaines militaires en toute quiétude au public. Cette année, ce processus va s'articuler en deux phases distinctes.

Une première phase est consacrée à solliciter l'avis et les remarques des autorités des unités et services concernés de la Défense, tels que les commandants militaires de province et les commandements de camps. Une analyse sera ensuite effectuée afin de déterminer des règles génériques pour l'ensemble du territoire ainsi que des règles spécifiques par province et par domaine militaire, en tenant compte des impératifs de sécurité et des contraintes liées à l'exécution des activités militaires.

La deuxième phase, qui débutera bientôt, consiste en une série de contacts entre les commandants de province et les autorités civiles afin d'aborder ensemble les questions de sécurité et les questions d'encadrement liées à l'accès aux domaines militaires. À l'issue de ces consultations, l'état-major me soumettra un plan global pour la réouverture au public des domaines militaires. Je reste, comme je l'ai déjà dit, bien attentive à l'évolution de ce dossier. J'attache une grande importance au lien entre la Défense et la société de manière générale ainsi qu'à l'ouverture des infrastructures militaires au public.

Dans le cas présent, les raisons principales qui empêchent l'accès au camp militaire de Lagland tiennent dans les difficultés à isoler et à contrôler l'accès aux zones à risques. S'y ajoutent la forte fréquentation du camp Lagland en lien avec la formation du personnel fraîchement recruté ainsi que l'entraînement régulier des unités.

Une réouverture sans concertation ni préparation spécifique n'est par conséquent pas possible dans l'immédiat mais l'étude en cours permettra de déterminer les conditions sous lesquelles le camp Lagland pourra être rouvert au public, en permettant à la fois aux activités militaires de se dérouler dans les meilleures conditions et au public d'y accéder en toute sécurité.

en kampen geregeld door personen zonder machtiging betreden, ondanks de verbodsborden en slagbomen. Niettemin heb ik de staf van Defensie gevraagd een studie te initiëren met het oog gericht op de heropening van de militaire terreinen voor het publiek.

Als eerste stap zal het advies van de autoriteiten van de eenheden en diensten van Defensie ingewonnen worden. Er zal een analyse uitgevoerd worden om regels voor het hele grondgebied en specifieke regels per provincie en militair domein vast te stellen, rekening houdend met de eisen en geboden van de militaire activiteiten. Vervolgens zullen er contacten gelegd worden tussen de provinciecommandanten en de burgerlijke overheden om veiligheidskwesties en flankerende maatregelen te bespreken. Na dit overleg zal de staf een alomvattend plan indienen. Ik zal het verdere verloop van dit dossier blijven opvolgen. Ik hecht groot belang aan de band tussen Defensie en de samenleving.

Het verbod om het kamp Lagland te betreden is voornamelijk ingegeven door de moeilijkheden om de risicozones af te sluiten en de toegang ertoe te controleren. Het kamp wordt intensief gebruikt voor de opleiding van pas gerekruteerd personeel en voor de reguliere training van de eenheden. In de studie zullen de voorwaarden vastgesteld worden waaronder het kamp in alle veiligheid heropend kan worden.

04.04 **Josy Arens** (Les Engagés): Madame la ministre, je vous remercie. C'est quasiment la réponse que vous m'aviez donnée en avril 2021! À l'époque, je m'étais dit qu'au vu de la bonne entente entre la Nation et la Défense, ce serait rouvert quelques mois après. Deux ans après, les riverains sont venus trouver les députés pour en rediscuter. C'était presque un contrat entre le peuple et la Défense.

Nous sommes toujours heureux d'accueillir la Défense dans nos villages pour des exercices, à la condition de respecter l'existence de l'agriculture, de respecter les prairies et les clôtures.

Cette possibilité d'aller dans ce camp Lagland faisait partie d'un réel contrat tacite entre la Défense et la population. Je compte donc sur vous pour qu'on puisse à nouveau le fréquenter après le printemps.

04.04 **Josy Arens** (Les Engagés): In april 2021 gaf u mij een soortgelijk antwoord, en ik dacht toen dat het militaire kamp spoedig weer toegankelijk zou zijn. De toegang tot Kamp Lagland maakt deel uit van een stilzwijgende overeenkomst tussen Defensie en de bevolking. Ik reken er dan ook op dat u het nodige doet opdat we na de lente weer toegang hebben tot het kamp.

J'insiste pour que cette possibilité de réouverture ne soit pas simplement étudiée mais bien concrétisée!

04.05 **Benoît Piedboeuf** (MR): Madame la ministre, je vous remercie pour vos réponses. Nous sommes tous du même avis!

Il faut attacher une importance particulière à cette question et je ne doute pas que vous allez le faire. Nous attendons dès lors la suite car de bonnes relations entre la Nation et le domaine militaire sont une chose importante.

04.05 **Benoît Piedboeuf** (MR): Ik twijfel er niet aan dat u bijzondere aandacht aan deze kwestie zult schenken. Goede betrekkingen tussen de natie en het militaire domein zijn belangrijk.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

05 Samengevoegde vragen van
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De interne brief over vermeende wantoestanden tijdens de opleidingen bij Defensie" (55033495C)
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De brief van de CHOD over wanpraktijken bij de rekrutering" (55034040C)
- Guillaume Defossé aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De brief van de CHOD over de praktijken van bepaalde instructeurs" (55034053C)
05 Questions jointes de
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le courrier interne relatif aux dérives présumées lors des formations à la Défense" (55033495C)
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La lettre du CHOD dénonçant des dérives lors du recrutement" (55034040C)
- Guillaume Defossé à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La lettre du CHOD concernant les pratiques de certains instructeurs" (55034053C)

05.01 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, deze vraag dateert van meer dan twee maanden geleden, maar dat is misschien niet slecht, want u kunt nu misschien antwoord geven op de initieel gestelde vragen.

Eind januari konden wij een brief inkijken waarin de stafchef toch wel scherpe kritiek heeft geuit op een aantal wantoestanden binnen de militaire initiatiefase en de daaropvolgende gespecialiseerde professionele opleiding. Tal van klachten zouden binnengekomen zijn bij de chef van de dienst Intern Toezicht omtrent zogenaamd te zware fysieke straffen. Ook zouden rekruten verplicht met elkaar op de vuist moeten gaan in zogenaamde *milling sessions*, en zo meer. Dat kunt u misschien toelichten.

Het gedrag van instructeurs die zulke opdrachten hebben opgelegd aan rekruten heeft de stafchef overdreven hard genoemd. Uiteraard heeft dat gedrag de rekruten niet meteen geënthousiasmeerd om hun opleiding verder te zetten, meer nog, eventueel worden ze daardoor weggejaagd bij Defensie. Dat komt natuurlijk heel ongelegen als men met een grote rekruteringscampagne bezig is.

In een reactie heeft de stafchef ook gemeld dat hij maatregelen ging nemen en dat hij niet meer zou tolereren dat de betrokken instructeurs bepalen wie al dan niet geschikt is voor Defensie. De stafchef zou ook gezegd hebben dat individuele en collectieve straffen verboden worden, omdat die niet wettelijk en niet productief zouden zijn. Uw kabinet heeft zich daarbij aangesloten, althans wat het gedrag van de instructeurs betreft.

Mevrouw de minister, kunt u meedelen over welke soorten fysieke straffen of proeven het ging in de brief van de stafchef?

05.01 **Annick Ponthier** (VB): Fin janvier 2023, le CHOD a vivement critiqué une série de dérives dans le cadre de la phase d'initiation militaire et de la formation professionnelle spécialisée consécutive.

Quelles suites a-t-on données aux faits dénoncés par le CHOD? Ne risque-t-on pas que les instructeurs mettent éventuellement la barre plus bas dans le futur? À l'encontre de combien d'instructeurs des plaintes ont-elles été déposées? Quelles sont les conséquences pour ces personnes? Combien de recrues ont déjà éventuellement quitté la Défense en raison des pratiques mises en lumière?

Welke gevolgen zijn er intussen aan die feiten gegeven? Zijn alle individuele of collectieve fysieke straffen nu opeens verboden binnen de organisatie? Waar wordt de grens getrokken tussen wat kan en wat niet kan? Riskeren we daarmee geen overreacties op bepaalde zaken binnen de opleiding, waardoor de instructeurs de lat in de toekomst mogelijk lager leggen?

Over hoeveel instructeurs ging het precies? Wat waren de gevolgen voor hen?

Hoeveel rekruten hebben Defensie mogelijk verlaten vanwege de aangekaarte praktijken?

De **voorzitter**: Mevrouw Ponthier, uw vraag dateert van 23 januari, dat is net geen twee maanden geleden.

05.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mevrouw Ponthier, in de interne brief van de Chef Defensie wordt gewag gemaakt van ongeoorloofde praktijken tijdens de opleiding van jonge rekruten. Het gaat hier over het verplichten van kandidaten om zware stenen mee te sleuren en het organiseren van schermutselingen tussen twee groepen. We hebben kennisgenomen van die gebeurtenissen via de interne kanalen van Defensie en twee instructeurs werden preventief uit hun functie gezet. Het onderzoek is nog steeds in handen van justitie. Zolang het onderzoek lopende is, kan ik u daar niets meer over vertellen.

05.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Le courrier interne du CHOD fait état de pratiques illicites dans le cadre de la formation de jeunes recrues, comme l'obligation imposée aux candidats de transporter de lourdes pierres et l'organisation d'échauffourées entre deux groupes. Deux instructeurs ont été démis préventivement de leurs fonctions. L'enquête judiciaire est toujours en cours.

Il est évident que de tels faits n'ont pas leur place à la Défense et que des mesures sont immédiatement prises lorsque nous en sommes informés. Vous savez que je suis particulièrement attentive au bien-être et que je ne tolère ni ne tolèrerai aucun comportement susceptible de mettre en péril l'intégrité d'un membre du personnel de la Défense.

Voor dergelijke feiten is er geen plaats bij Defensie. Zodra we van dergelijke situaties op de hoogte worden gebracht ondernemen we actie. Ik zal geen enkel gedrag aanvaarden dat de integriteit van een medewerker van Defensie in gevaar kan brengen.

We kunnen geen enkele vorm van mishandeling of slechte behandeling tolereren, van wie dan ook, in dit geval tegenover onze jonge rekruten, die de toekomst van Defensie vertegenwoordigen. We zijn vastbesloten om een veilige en respectvolle opleidingsomgeving te bieden aan al onze personeelsleden en we zullen geen enkele inspanning ontzien om dit doel te bereiken.

Nous sommes déterminés à garantir un environnement de formation sûr et respectueux pour tous les membres de notre personnel.

Dans le cadre de la formation et de la mise en condition opérationnelle, il n'existe aucune objection à ce que certaines activités physiques soient adaptées et, progressivement, intensifiées afin d'améliorer la condition des candidats. En revanche, ce qui est interdit, ce sont toutes les formes de punition corporelle. En cas de suspicion de faits inappropriés, une analyse sera toujours effectuée pour déterminer s'il convient de prendre des mesures disciplinaires. C'est l'autorité compétente qui, le cas échéant, prendra la sanction appropriée.

Er is geen bezwaar tegen een geleidelijke aanpassing en aanscherping van de fysieke activiteiten om de conditie van de kandidaten te verbeteren. Als er sprake is van ongepaste feiten, zullen de bevoegde autoriteiten onderzoeken of er tuchtmaatregelen moeten worden genomen dan wel of er een gepaste straf moet worden opgelegd.

Tijdens de Dag van de Instructeur op 1 februari heb ik benadrukt hoeveel belang ik hecht aan de rol en de functie van instructeur. Zij hebben een essentiële rol als coach, mentor, leider en referentie voor

Les instructeurs jouent un rôle essentiel en tant que coachs, mentors, dirigeants et références

ons leger. Er lopen initiatieven om de kwaliteit van het onderricht in brede zin te verbeteren, onder meer door de nadruk te leggen op de pedagogische en psychosociale ondersteuning van de instructeurs. Voorts wordt er voortdurend naar verbetering en optimalisering van de opleiding gestreefd.

pour notre armée. Des initiatives sont en cours pour améliorer la qualité de l'apprentissage au sens large, notamment en mettant l'accent sur le soutien pédagogique et psychosocial des instructeurs.

Depuis ma prise de fonction, je pense que vous connaissez mon engagement pour le personnel et son bien-être. Je considère qu'il est de notre devoir de promouvoir une vision moderne et humaine de notre Défense, en ce compris en ce qui concerne la formation et l'apprentissage de notre personnel. Nous croyons fermement que la formation de nos jeunes recrues doit être basée sur la coopération, sur la motivation et sur la compréhension plutôt que sur la peur, la pression et la violence.

Het is onze plicht om een moderne en humane visie op Defensie te promoten, ook wat de opleiding en de vorming betreft. De opleiding van de jonge rekruten moet gebaseerd zijn op samenwerking, motivatie en begrip, in plaats van op angst, dwang en geweld.

We moeten samenwerken om bij Defensie een cultuur uit te bouwen die degelijk, sterk en respectvol is, zoals we uitdragen via ons waardenhandvest. Ik ben ervan overtuigd dat we daarin zullen slagen.

Grâce à une coopération efficace, nous allons développer à la Défense la culture que nous promouvons par le biais de notre charte de valeurs.

De toute évidence, je resterai particulièrement attentive à ces questions. Il y va de l'image de l'organisation, de sa capacité d'attirer, de retenir et de promouvoir le développement de compétences et de talents, et je sais que la grande majorité du personnel souscrit à cette vision.

Ik zal alert blijven op deze kwesties. Het imago van de organisatie en haar capaciteit om competenties en talenten aan te trekken en aan boord te houden en de bevordering van hun ontwikkeling staan op het spel.

05.03 **Annick Ponthier** (VB): Bedankt voor uw toelichting en uw antwoorden. U zegt dat twee instructeurs preventief uit hun functie ontzet werden. Dat onderzoek loopt nog. Hier zullen we later nog op kunnen terugkomen om te kijken welke gevolgen zij effectief hebben ervaren ten gevolge van deze praktijken.

Welzijn op het werk moet primeren. Iedereen is het daarover eens, ook bij Defensie. Wantoestanden mogen vanzelfsprekend niet getolereerd worden. Ik heb u gevraagd waar de grens zal worden getrokken tussen wat kan en wat niet kan. U zegt daarbij dat lijfstraffen niet mogen. Het is voor mij echter niet duidelijk wat daar precies onder valt. Worden opdrachten of oefeningen die worden opgelegd aan bepaalde militairen omdat zij een bepaalde opdracht niet hebben behaald bijvoorbeeld gezien als lijfstraffen? Wat wordt daar concreet onder verstaan?

Het militaire beroep is een zeer specifiek beroep, ook een hard beroep, dat een specifieke opleiding vereist. Bij alle vormen van fysieke straffen mag de weegschaal niet te fel overhellen naar de verkeerde kant, waarbij het evenwicht zoekraakt tussen een opdracht of een straf. Het is heel moeilijk om het evenwicht te bewaren. Bovendien wordt door de vakbonden aangekaart dat ook de legerleiding niet vrijuit kan gaan in dezen, dat er gewoon te weinig bekwame onderrichters zijn op dit moment. Dat kan u niet anders dan erkennen. Er zijn ook te weinig gemotiveerde instructeurs. Daar moet men ook de hand in eigen boezem steken en meer op inzetten, zodat die mensen ook weten wat van hen verwacht wordt en vooral wat niet van hen verwacht wordt, zodat we kunnen eindigen met rekruten die met veel enthousiasme hun opleiding en carrière voortzetten.

05.03 **Annick Ponthier** (VB): Le bien-être au travail doit toujours être la priorité. Les situations de ce genre ne peuvent pas être tolérées. Cependant, il n'a pas été clairement établi que les exercices imposés à certains militaires qui n'auraient pas exécuté une tâche spécifique relèvent de la punition corporelle. Le métier de militaire est rude et requiert une formation spécifique. Il convient également de reconnaître que l'on fait face actuellement à une pénurie d'instructeurs compétents et motivés.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

06 Samengevoegde vragen van
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De terbeschikkingstelling van Ursel Airfield aan VZW4DEF" (55033589C)
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Wings and Wheels" (55034041C)
06 Questions jointes de
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La mise à la disposition de VZW4DEF de la base aérienne d'Ursel" (55033589C)
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Wings and Wheels" (55034041C)

06.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, Wings & Wheels was een mooi evenement dat in Ursel plaatsvond en zeer druk bijgewoond werd. Er werd recent door de organisatie gecommuniceerd dat door een gebrek aan samenwerking met Defensie en een beslissing van Defensie, zij die gronden niet meer kon gebruiken voor het evenement.

Kunt u hier meer informatie over bezorgen?

06.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): L'événement Wings and Wheels à Ursel attirait un public nombreux. Les organisateurs ont toutefois été informés par la Défense qu'ils n'étaient plus autorisés à utiliser le terrain à Ursel.

La ministre peut-elle fournir des précisions à ce sujet?

06.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): Op de website van Wings and Wheels staat het volgende te lezen: "Wings and Wheels stopt. Na vele pogingen is er opnieuw het bericht ontvangen van Defensie, zonder enige reden, dat de organisatie geen vergunning krijgt voor het Wings and Wheels evenement te Ursel. De locatie met het vliegveld is ons dus niet toegestaan om te gebruiken. Wij bedanken de meer dan 10.000 bezoekers en onze trouwe deelnemers voor hun jarenlange belangstelling."

Kan de minister duiden waarom beslist werd om het evenement geen toestemming meer te verlenen? Is dit enkel een beslissing in dit dossier of geldt dit voor het gehele verdere gebruik van de site? Heeft het verbreken van de samenwerking iets te maken met de toekomstige bestemming van de site in Ursel?

Ziet de minister mogelijke gevolgen van de breuk voor de relaties met het War Heritage Institute en de sympathisanten van het rijdend patrimonium van Defensie?

De vzw is nu op zoek naar een nieuwe locatie om haar editie 2023 toch te laten plaatsvinden. Is Defensie bereid hen hierbij te helpen?

06.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): On peut lire sur le site web de Wings and Wheels que l'événement ne pourra plus être organisé, la Défense ayant décidé sans aucune raison de retirer l'autorisation pour l'utilisation du terrain à Ursel.

La ministre peut-elle fournir des explications à ce propos? Cette décision a-t-elle un quelconque rapport avec la destination future du site d'Ursel? A-t-elle des répercussions sur les relations avec le War Heritage Institute (WHI) et les sympathisants du patrimoine roulant de la Défense? La Défense aidera-t-elle Wings and Wheels à trouver un nouveau site pour l'édition 2023?

06.03 Minister **Ludivine Dedonder**: Geachte leden, het ter beschikking stellen van militaire infrastructuur en militaire terreinen is onderworpen aan een reeks specifieke richtlijnen. Defensie wenst enkel nog terreinen ter beschikking te stellen aan verenigingen als aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. De evaluatie is gebaseerd op onder meer de aard van het evenement en van de activiteiten die verenigbaar moeten zijn met de waarden en normen van Defensie, het openbaar nut van het evenement, de meerwaarde voor Defensie en de mogelijke impact op het imago van Defensie.

Naar aanleiding van inbreuken op de voorwaarden en op basis van de analyse van de aanvraag werd de steun aan de organisatie van het evenement op het terrein te Ursel geweigerd. Voor de editie van 2023 zijn er geen nieuwe elementen van toepassing en dus blijft de gehanteerde politiek gehandhaafd. De beslissing over het evenement

06.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: La mise à disposition d'infrastructures et de terrains militaires est soumise à plusieurs directives. Les activités doivent être conformes aux valeurs et aux normes de la Défense. En outre, l'on examine l'utilité publique de l'événement, sa plus-value pour la Défense et son incidence sur l'image de la Défense.

En raison d'infractions à ces conditions et sur la base de l'analyse de la demande, un événement prévu

van Wings and Wheels staat dus los van de toekomst van dit militair domein.

De bovengenoemde vigerende richtlijnen behelzen alle militaire domeinen. De analyse en evaluatie van een alternatieve locatie zal geen andere uitkomst opleveren. De recente herdenkingen in oktober 2022 in Bastogne tonen aan dat het WHI goede relaties heeft en effectief samenwerkt met organisaties die beschikken over voertuigen en materieel uit het verleden. De beslissing in dit specifieke dossier verandert niets aan deze relaties.

sur le terrain d'Ursel a en effet été refusé. En l'absence de nouveaux éléments pour l'édition de 2023, cette décision est maintenue.

La décision relative à l'événement de Wings and Wheels n'est pas liée à l'avenir de ce domaine militaire. Les règles sont identiques pour tous les domaines et la décision sera, dès lors, identique pour un autre site.

La commémoration organisée à Bastogne en octobre 2022 montre que le WHI collabore avec des organisations disposant de matériel ancien. Cette décision en particulier ne modifie en rien cette situation.

06.04 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, u spreekt over inbreuken. Ik weet dat ik aanvullende vragen kan stellen, maar daar geen antwoord op zal krijgen. Ik ben toch benieuwd naar de aard van die inbreuken. Ik heb de indruk dat de organisatie het echt goed meende en dat die mensen gechoqueerd en zeer teleurgesteld waren.

06.04 **Jasper Pillen** (Open Vld): Je suis curieux de connaître la nature des infractions.

06.05 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, ik heb dezelfde aanvullende vraag. U zegt dat er geen toestemming kan worden gegeven op basis van de aanvraag en het feit dat er inbreuken zijn. Dat is natuurlijk bijzonder cryptisch geformuleerd. Daar zijn wij niets mee. Kunt u daar nog iets meer over zeggen of moeten wij het daarmee doen? *(Nee)*

Ik vind het jammer dat u daar niet meer duiding bij kunt geven.

06.05 **Peter Buysrogge** (N-VA): Il est regrettable que la ministre ne donne pas plus d'explications au sujet de ces infractions.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

De **voorzitter**: Vraag nr. 55033598C van de heer Briers vervalt.

07 Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het Strategic Level Report" (55033918C)
07 Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le Strategic Level Report" (55033918C)

07.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, wij hebben het hierover reeds deels gehad in de plenaire vergadering. Het lijkt mij echter interessant om er hier even op terug te komen.

Ik heb zonet ook het perscommuniqué gezien van de heer Stoltenberg, met de nieuwste cijfers van de inspanningen van de verschillende NAVO-landen. Wij staan op de 28ste plaats in de ranking, als men kijkt naar de cijfers voor 2022, met 1,18 % van het bbp. Alleen Spanje en Luxemburg doen het slechter. Er zal dus tijdens de volgende top bijkomende druk komen op ons land om extra inspanningen te leveren.

U hebt een Strategic Level Report aangeleverd aan de NAVO. Dat werd goedgekeurd in de ministerraad op 27 januari. Kunt u ons dat becijferde rapport integraal bezorgen? Dat is een heel duidelijke en

07.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Il ressort d'un récent communiqué de presse du secrétaire général de l'OTAN, M. Stoltenberg, qu'avec notre budget de la Défense, à hauteur de 1,18 % du PIB en 2022, nous figurons à la 28ème place parmi les membres de l'organisation.

La ministre peut-elle nous transmettre le *Strategic Level Report* (SLR) qui a été envoyé à l'OTAN? On peut lire dans le communiqué

pertinente vraag.

Ik ga ervan uit dat het een materiële misslag was, en als dat zo was, leg ik mij daarbij neer, maar het stoorde mij wat dat het Franstalige persbericht over de ministerraad merkelijk uitgebreider was dan het Nederlandstalige. Uit dat Franstalige bericht kan men toch wel afleiden dat, door het feit dat er een hoge inflatie is, het traject naar onze doelstelling van 2 % nog moeilijker wordt. Het bbp stijgt, maar de effectieve budgettaire uitgaven evolueren niet in dezelfde zin. Zelfs de, in onze ogen te lage, doelstelling van 1,55 % in 2030 komt onder druk te staan door de hoge inflatie.

Welke inspanningen zullen er geleverd worden? Wat zijn de exacte cijfers? Wat zijn de prognoses voor de komende jaren?

07.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Buysrogge, de annexatie van de Krim luidde een kentering in binnen de Europese veiligheidsomgeving. Tijdens de NAVO-top van Wales in 2014 werd besloten niet langer te besparen op Defensie en jaarlijks de engagementen aan de NAVO te rapporteren via het Strategic Level Report.

Het rapport van 2022 geeft een stand van zaken in drie domeinen, namelijk cash, capaciteiten en operationele bijdrage. Op het financiële vlak dient het percentage van het bbp voor defensie-uitgaven als objectieve vergelijking. De prognoses van het bbp wijzigen regelmatig en zijn sterk afhankelijk van verschillende factoren, zoals de geopolitieke situatie en de economische evolutie. De begroting van Defensie aanpassen aan iedere wijziging van het bbp is daarom niet realistisch. Bovendien dient een begrotingstraject deftig onderbouwd te worden.

Met het STAR-plan zal het budget van Defensie blijven groeien in courante euro van 4,9 miljard in 2022 naar 6,5 miljard in 2026, wat een stijging is van meer dan 30 %. België behaalt bovendien de volgende jaren het objectief om van deze defensie-uitgaven minstens 20 % te spenderen aan investeringen.

Het rapport van 2022 geeft een stand van zaken in drie domeinen, namelijk cash, capaciteiten en operationele bijdrage. Wat de capaciteiten betreft, maakt het STAR-plan het mogelijk om tegen 2030 een hele reeks capaciteiten te ontwikkelen die door de NAVO worden gevraagd, naast de reeds eerder goedgekeurde investeringen. Het aantrekken en opleiden van voldoende personeel blijft evenwel een grote uitdaging. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne voor de collectieve verdediging en de bescherming van onze kritieke infrastructuur zullen ook bijkomende inspanningen vergen.

In combinatie met de aanvulling van onze stockmunitie en bijkomende training zal België ook een loyale partner blijven, zowel nationaal als collectief binnen de NAVO en de EU. Defensie zal in 2023 militairen inzetten in verschillende operatietonelen, zoals goedgekeurd in de ministerraad van 18 november 2022. Dit betreft zowel nationale en bilaterale operaties, als operaties in het kader van coalities en onze bondgenootschappen zoals de NAVO en de EU.

Daarnaast dragen we binnen de NAVO bij tot de *standby forces* met troepen, vliegtuigen en schepen in de snelle reactiemacht Very High Readiness Joint Taskforce, de Initial Follow On Forces Group en de Standing Naval Mine Countermeasures Group 1.

de presse diffusé à l'issue du Conseil des ministres, et dont la version en français est d'ailleurs significativement plus fournie que celle en néerlandais, que le taux d'inflation élevé rend plus difficile le trajet à réaliser pour atteindre l'objectif de 2 % du PIB. Quels efforts seront-ils déployés? Quelles sont les prévisions pour les prochaines années?

07.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Le SLR 2022 fait le point sur la trésorerie, les capacités et la contribution opérationnelle. Le pourcentage du PIB pour les dépenses de la Défense est pris comme point de départ, mais notre budget de la Défense ne peut pas être ajusté à chaque variation du PIB, qui est affecté par des facteurs géopolitiques et économiques. Avec le plan STAR, le budget de la Défense en euros courants passe de 4,9 milliards en 2022 à 6,5 milliards en 2026, soit une augmentation de plus de 30 %. Au moins 20 % de ce montant sera consacré aux investissements.

Le plan STAR permet également de développer toute une série de capacités demandées par l'OTAN d'ici 2030. Toutefois, attirer et former suffisamment de personnel reste un défi majeur. Les conséquences de la guerre en Ukraine pour la défense collective et la protection de nos infrastructures critiques nécessiteront également des efforts supplémentaires. Nos stocks de munitions seront renouvelés et une formation supplémentaire sera dispensée.

En 2023, la Défense déploiera des militaires sur divers théâtres d'opérations dans le cadre d'opérations nationales et bilatérales, ainsi que d'opérations dans le cadre de notre alliance avec l'OTAN et l'UE notamment. Avec des troupes, des avions et des navires, nous contribuerons à plusieurs troupes en stand-by au sein de l'OTAN.

07.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, u hebt op een aantal vragen geantwoord, maar niet op allemaal. U bent ingegaan op de capaciteiten. Het budgetpercentage evolueert en schommelt volgens u, waardoor u zich moeilijk kunt vastpinnen op een cijfer. Dat is een bijzonder merkwaardig antwoord.

Op mijn vraag of we het rapport kunnen inkijken, kreeg ik geen antwoord. Op mijn vraag hoe onze inspanningen de volgende jaren zullen evolueren ten opzichte van het bbp, kreeg ik evenmin een antwoord. Uw antwoord is dus echt onvolledig. U ontkent niet dat er misschien enige impact op het bovenvermelde percentage zou zijn door de toegenomen inflatie. Ik ga er dus van uit dat mijn analyse klopt, namelijk dat ons percentage zakt ten opzichte van eerdere prognoses. U hebt dat alleszins niet ontkend. Ik denk dat we op de volgende NAVO-toppen helemaal geen goede beurt zullen maken.

07.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Certaines questions sont restées sans réponse et la réponse concernant les fluctuations du PIB est surprenante. La ministre ne nie pas que le pourcentage peut être influencé par une augmentation de l'inflation. Avec de telles prévisions, nous ne ferons certainement pas bonne figure au prochain sommet de l'OTAN.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

08 Samengevoegde vragen van
- Michael Freilich aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De versterking van de cybercapaciteit van Defensie" (55033935C)
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De acties van Defensie tegen de cyberaanvallen in België met een mogelijke link met China" (55034671C)
08 Questions jointes de
- Michael Freilich à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le renforcement de la cybercapacité de la Défense" (55033935C)
- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les actions de la Défense contre les cyberattaques en Belgique liées à la Chine" (55034671C)

08.01 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): *Madame la ministre,*

- Depuis l'inauguration par la Défense de sa cinquième composante « Cyber Command », combien d'actions malveillantes notre pays a-t-il pu détecter, intercepter, voire prévenir de la part de la Chine ?

- Depuis 2019, quelles sont les cyberattaques connues en Belgique et enregistrées auprès du SGRS ?

- Quelles tâches défensives ou offensives ont été réalisées par la Cyber Command en réponse aux cyberattaques d'APT31 (attribuées à la Chine) ayant visé la Défense, le SPF Intérieur et au moins un parlementaire en Belgique ? Des mesures préventives afin d'éviter que des incidents similaires ne se reproduisent sont-elles envisagées ? Si oui, lesquelles ?

-La composant « Cyber Command » est-elle formée précisément à la prévention et/ou la réponse aux cyberattaques attribuées à des États-tiers?

- Au-delà du CCB, le SGRS a-t-il été impliqué pour enquêter sur l'étendue des cyberattaques menées contre un parlementaire en particulier (très certainement attribuée à APT31 en janvier 2021), et notamment contre la Chambre des représentants (suite à l'annulation forcée des auditions sur le Xinjiang) ? Si oui, quel est le résultat des enquêtes du SGRS sur les cyber-attaques attribuées à la Chine ?

08.01 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): *Hoeveel kwaadwillige acties vanuit China werden er sinds de oprichting van het Cyber Command van Defensie gedetecteerd of verijdeld?*

Welke cyberaanvallen werden er sinds 2019 geregistreerd bij de ADIV?

Wat zijn de defensieve of offensieve taken van het Cyber Command in reactie op de cyberaanvallen met een mogelijke link met China die gericht waren tegen Defensie, de FOD Binnenlandse Zaken en een parlementslid? Zullen er maatregelen genomen worden om zulke aanvallen te voorkomen? Welke?

Is het Cyber Command opgeleid om buitenlandse cyberaanvallen te voorkomen en/of te counteren?

Onderzoekt de ADIV de cyberaanvallen tegen een volksvertegenwoordiger en tegen de

Kamer van volksvertegenwoordigers? Wat is het resultaat van de onderzoeken van de ADIV naar de cyberaanvallen met een mogelijke link met China?

08.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Collega's, in mijn beleidsverklaring van 2020 heb ik de komst van een volwaardige cybercomponent als prioriteit aangekondigd, zodat Defensie over de nodige middelen kan beschikken om ondersteuning te bieden in situaties waarin de inzet van een cybercapaciteit onontbeerlijk is.

Op 19 oktober 2022 werd het Cyber Command binnen de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid (ADIV) opgericht. In mijn algemene beleidsnota van 2022 stelde ik dat het Cyber Command de bestaande cybercapaciteiten in twee nieuwe directies combineert. Dit vormt inderdaad de kern van wat uiteindelijk een zelfstandige cybercomponent zal worden. Dit jaar zal de operationalisering van het Cyber Command aanvatten.

De opbouw van de militaire cybercapaciteit omvat twee ontwikkelingslijnen. Een eerste concentreert zich overwegend op de ontwikkeling van territoriale cyberservices, met als primaire scope de militaire netwerken. Een tweede begeleidt de opbouw van de *deployed and remote services*, inclusief de cyberbescherming van de nieuwe wapensystemen.

Een eerste overheidsopdracht maakt het mogelijk om het Cyber Security Operations Center up-to-date en in stand te houden en om verdere investeringen te doen. Een tweede overheidsopdracht betreft een strategisch partnerschap met industriële partners teneinde het tekort aan gespecialiseerd personeel en specifieke kennis op cybergebied op te vangen. Dit zal ook toelaten om de versterking en de uitbreiding van de c*yber force* van de nieuwe component op te starten. Het doel hiervan is om beter de competenties te kunnen ontwikkelen bij onze medewerkers die met specifieke en toekomstgerichte cybertools moeten kunnen omgaan. Een derde overheidsopdracht zal erop gericht zijn diverse behoeften op het gebied van cyberintelligence in te vullen. Dit moet voor een substantiële versterking van de inlichtingenpositie van de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid in het cyberdomein zorgen.

De middelen die de komende jaren worden geïnvesteerd in de ontwikkeling van cybercapaciteiten binnen Defensie worden niet uitsluitend voor militaire doeleinden ingezet. Cyberspace is een gebied bij uitstek waarin Defensie haar rol van hulp aan de natie zal vervullen. Het Cyber Command zal zich duidelijk kunnen positioneren als een centrale speler in ons land op het gebied van cyberveiligheid en zal deze expertise ook aan andere Belgische veiligheidspartners aanbieden.

Le Cyber Command, au même titre que le SGRS dont il dépend, ne communique pas publiquement d'informations sur ses opérations en raison de leur caractère confidentiel et de leur sensibilité. La tenue au niveau national de statistiques publiques sur les cyberattaques relève de la responsabilité du Centre pour la Cybersécurité Belgique (CCB).

Le Cyber Command apporte évidemment sa contribution aux efforts menés par les services suite aux attaques menées contre les réseaux du SPF Intérieur et ceux de la Défense. Dans le cadre de ses missions,

08.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Dans ma note de politique générale de 2020, j'annonçais une composante cyber à part entière. Le 19 octobre 2022, le Cyber Command voyait le jour au sein du SGRS. Il sera opérationnel cette année. La capacité cyber militaire vise essentiellement à développer des cyberservices territoriaux, dont la priorité réside dans les réseaux militaires et dans la création de services déployés et distants, y compris la cyberprotection des nouveaux systèmes d'armement.

Un premier marché public doit consister à actualiser et à maintenir le *Cyber Security Operation Center*. Un deuxième marché public porte sur un partenariat stratégique avec des acteurs industriels visant à résorber la pénurie de personnel spécialisé et de connaissances spécifiques dans le domaine du cyberespace, notamment dans l'optique du renforcement de la cyberforce de la nouvelle composante. Un troisième marché public visera à répondre à différents besoins en matière de cyberintelligence. Il doit en résulter un renforcement substantiel de la position du SGRS en matière de renseignement dans le domaine cybernétique. Les moyens investis ne seront pas utilisés exclusivement à des fins militaires. Le Cyber Command sera un acteur majeur en matière de cybersécurité et proposera également cette expertise à d'autres partenaires belges actifs dans le domaine de la sécurité.

Het Cyber Command communiceert niet over de operaties die het uitvoert. Het Centrum voor Cybersecurity België (CCB) houdt de statistieken over de cyberaanvallen bij.

Het Cyber Command draagt bij tot de inspanningen naar aanleiding

le Cyber Command sensibilise le personnel militaire et civil de la Défense aux bonnes pratiques en matière de cybersecurité, notamment via des campagnes internes de communication. La sensibilisation à la cybersecurité en dehors de la Défense relève des compétences du CCB.

Le personnel du Cyber Command est formé pour répondre à tout type d'attaque ou de menace contre l'ensemble des réseaux et des systèmes d'armes de la Défense. Le Cyber Command assure par ailleurs les engagements de la Défense pris dans le cadre de la stratégie nationale de cybersécurité 2.0. Celle-ci prévoit entre autres que les victimes d'actes liés à la cybercriminalité puissent s'adresser à un point de contact qui dépend du SPF Économie. Ce service partage ensuite les données pertinentes de ces signalements avec le CCB et renvoie les victimes vers les services de police.

Enfin, le cas échéant, la stratégie nationale de cybersécurité 2.0 prévoit que le CCB puisse faire appel à la Défense pour l'analyse technique d'incidents cyber.

van de aanvallen tegen de FOD Binnenlandse Zaken en tegen Defensie. Via de interne communicatie sensibiliseert het Cyber Command het militaire en burgerpersoneel van Defensie voor de good practices ter zake.

Defensie buiten beschouwing gelaten valt de sensibilisering voor cyberveiligheid onder het CCB.

Het Cyber Command is opgeleid om te reageren op elke aanval tegen de netwerken en de wapens van Defensie. Het is verantwoordelijk voor de engagementen van Defensie in het kader van de nationale Cybersecurity Strategie 2.0. Het Cyber Command deelt de meldingen die het ontvangt met het CCB en verwijst de slachtoffers door naar een meldpunt van de FOD Economie en naar de politie.

Conform de nationale Cybersecurity Strategie doet het CCB een beroep op Defensie voor de technische analyse van cyberincidenten.

08.03 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): Merci, madame la ministre, pour votre réponse.

Je pense que c'est une bonne chose que le CCB puisse faire dorénavant appel au Cyber Command et à la Défense pour contrer des cyberattaques. Celles-ci sont de plus en plus nombreuses et émanent de puissances étrangères comme la Russie ou la Chine. Le SPF Affaires étrangères leur avait d'ailleurs attribué en juillet 2022 des cyberattaques qui avaient visé votre SPF et celui de l'Intérieur. Je pense qu'on ne peut pas en rester là. Il faut vraiment faire toute la lumière sur les autres cyberattaques qui visent notre pays, pas seulement des SPF et des administrations fédérales, mais aussi de simples citoyens, des activistes pro-démocratie, des réfugiés issus de pays comme la Chine.

Il est clair qu'aujourd'hui, on entend de nombreux témoignages de victimes qui n'ont évidemment pas tous les bénéfices de fonctionnaires liés à l'État fédéral. Je pense donc que c'est une bonne chose que nos instances fédérales, comme le CCB ou le Cyber Command de la Défense, puissent venir en aide à ces personnes plus vulnérables.

Deuxièmement, je crois que dès qu'il y a des preuves tangibles d'un gouvernement étranger, par exemple la Chine, derrière une cyberattaque – comme c'est le cas par exemple avec le groupe de pirates informatiques APT31 qui a visé le SPF Intérieur mais qui a aussi visé mon compte email il y a quelques semaines –, il est vraiment important que le Conseil national de sécurité puisse en faire l'attribution officielle, tout simplement parce qu'il faut dénoncer et qu'il ne faut pas accepter ces cyberattaques.

08.03 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): Het is een goede zaak dat het CCB een beroep doet op het Cyber Command om Russische en Chinese cyberaanvallen te counteren. Er moet ook opheldering verschaft worden over de andere cyberaanvallen die tegen administraties, maar ook tegen burgers en Chinese vluchtelingen gericht zijn.

Het is positief dat het CCB of het Cyber Command de kwetsbaardere slachtoffers van cyberaanvallen helpt.

Zodra er bewijzen zijn dat een buitenlandse overheid achter een cyberaanval zit, moet de Nationale Veiligheidsraad dat land er officieel als dader van aanwijzen, want dergelijke cyberaanvallen mag men niet dulden.

Ze moeten ook gesanctioneerd worden. De Europese Raad heeft dat sinds 2015 niet meer gedaan, ook al schenden die hacks het

Enfin, il faut aussi pouvoir les sanctionner. On le faisait dans le passé avec le Conseil européen. On l'a fait face à la Russie. Je pense que depuis 2015, il n'y a plus eu de sanction pour cyberattaque alors que ces intrusions et ces tentatives d'agression digitale sont clairement des violations du droit international.

internationaal recht.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

De **voorzitter**: Vraag nr. 55033936C van de heer Defossé valt weg.

09 Samengevoegde vragen van
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De fusie van de Nederlandse en Duitse landmachten" (55034017C)
- Theo Francken aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Duits-Nederlandse defensiesamenwerking" (55034032C)
09 Questions jointes de
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La fusion des forces terrestres néerlandaise et allemande" (55034017C)
- Theo Francken à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La coopération germano-néerlandaise en matière de défense" (55034032C)

09.01 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, de Koninklijke Landmacht van Nederland en de Duitse landstrijdkrachten zouden hun kernen laten samensmelten. Ze zouden overgaan tot een binationale strijdmacht om zoveel mogelijk samen te werken met hetzelfde materieel, en ook te vechten met dezelfde procedures. Ook wet- en regelgeving zou worden gelijkgetrokken. Andere onderdelen, zoals opleidingen, logistiek en medische troepen, zouden buiten de integratie blijven. Ook het Nederlandse Korps Commandotroepen blijft zelfstandig. Onze noorder- en oosterburen zijn hiermee de eerste NAVO-lidstaten en de eerste EU-lidstaten die zulke verregaande militaire integratie van hun landcomponent doorvoeren. Dat kan niet anders dan ook gevolgen hebben voor België, omdat België zowel in multilateraal verband in de EU en in de NAVO, maar zeker ook op bilateraal met Nederland een sterke partner is.

Wat is uw reactie op dit nieuws?

Hoe staat België hier tegenover? Heeft België ook plannen of intenties in die richting om eventueel aan te sluiten bij die eenheid?

Ziet u deze binationale Duits-Nederlandse eenheid ook als een soort opstapje richting meer Europese militaire integratie?

Heeft dit gevolgen voor onze Belgisch-Nederlandse defensiesamenwerking inzake de marine en de Benelux-samenwerking? Zo ja, welke?

België werkt zeer nauw samen met Frankrijk. Wordt op eenzelfde manier naar Frankrijk gekeken voor een gelijkaardige integratie-oefening van onze landmachten, gezien de verregaande Frans-Belgische samenwerking met het CaMo-project? Wat zouden hiervan eventueel de gevolgen kunnen zijn voor die samenwerking?

09.01 **Annick Ponthier** (VB): Les armées allemande et néerlandaise fusionneraient pour créer une force terrestre binationale.

Comment la Belgique a-t-elle réagi à cette annonce? Envisageons-nous de rejoindre cette unité? Peut-il s'agir d'un tremplin vers une intégration militaire européenne plus poussée? Cette fusion aurait-elle des répercussions sur la coopération belgo-néerlandaise dans le domaine maritime? La Belgique se tourne-t-elle vers la France pour une intégration analogue de nos forces terrestres?

09.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mevrouw Ponthier, de verdere Duits-Nederlandse toenadering van de landstrijdkarachten betreft geen volledige integratie waarbij alle ontwikkelingslijnen van de capaciteiten op korte termijn een gezamenlijke invulling krijgen. De aankondiging van een Common Army Vision wijst wel op de intentie de

09.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Actuellement, la collaboration germano-néerlandaise porte sur l'intégration d'une brigade légère néerlandaise au sein d'une

samenwerking in de toekomst te intensifiëren. Dat betekent dat verschillende aspecten, zoals doctrine, vorming en materiële verwerving, gezamenlijk kunnen worden ingericht.

De actuele aankondiging betreft de integratie van een Nederlandse lichte brigade in een Duitse pantserdivisie. Een brigade is echter een eenheid die autonoom kan opereren en derhalve ook in andere NAVO- of EU-verbanden kan worden ingepast. Beide landen vrijwaren op die manier maximaal hun soevereiniteit, door het behoud van de autonome inzetbaarheid van de nationale capaciteiten.

Het voordeel van de integratie voor Nederland is dat de mogelijkheid om te trainen in grotere verbanden, zoals divisie en korps, sterk wordt gefaciliteerd.

Het strategische partnerschap van het project CaMo is gericht op analoge objectieven als de Duits-Nederlandse samenwerking. Het zorgt echter eveneens voor een erg vergaande interoperabiliteit tussen Frankrijk en België door de aankoop en het gebruik van dezelfde platformen. Dezelfde doctrine, organisatie, training, vorming en procedures zullen in de toekomst worden gebruikt door beide landen zodat een erg nauwe samenwerking mogelijk is.

De huidige samenwerking van België met Nederland blijft behouden. De Duits-Nederlandse integratie heeft geen invloed op de ontwikkeling van onze landcapaciteit en op de toekomstige aankopen en evenmin op de huidige samenwerking in het SOF-domein.

Het programma voor tactische drones in Benelux-verband blijft eveneens behouden zoals gepland. Er zijn evenmin directe gevolgen voor de Belgisch-Nederlandse marinesamenwerking. Zij is door de decennia heen gegroeid en gaandeweg verdiept, waarbij de gemeenschappelijke verwerving van de nieuwe generatie mijnenbestrijdingsvaartuigen en fregatten een garantie vormt voor het behoud en de verdere verdieping van deze samenwerking.

De Duits-Nederlandse samenwerking vormt geen specifiek gevaar voor de ontwikkeling van onze eigen Defensie of de uitrol van onze industriële strategie. Het feit dat er vandaag en in de toekomst met ander hoofdmaterieel zal worden gewerkt, neemt niet weg dat er ook wordt gewerkt aan de interoperabiliteit tussen de verschillende landen. De NAVO-doctrines werden daarvoor ontwikkeld.

division blindée allemande. Les deux pays conservent leur autonomie pour l'affectation des capacités nationales, mais peuvent, grâce à cette collaboration, s'entraîner au sein de plus grandes structures.

La collaboration belgo-française CaMo fonctionne de manière similaire, mais permet également une très forte interopérabilité par l'achat et l'utilisation des mêmes plateformes.

La collaboration actuelle entre la Belgique et les Pays-Bas est maintenue. L'intégration germano-néerlandaise n'a aucune incidence à ce niveau.

La collaboration germano-néerlandaise ne constitue pas non plus un danger pour le développement de notre propre Défense ou pour le déploiement de notre stratégie industrielle. Le fait de travailler avec un matériel différent n'empêche pas de travailler également à l'interopérabilité entre les pays.

09.03 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, er zijn dus geen directe gevolgen voor de samenwerking in Benelux-verband noch voor de Belgisch-Nederlandse samenwerking. Er zullen zich in de toekomst misschien wel opportuniteiten voordoen. De samenwerking was al intens en werd al jaren voorbereid. Zij is dan ook geen echte verrassing.

U weet dat wij, waar mogelijk, voorstander zijn van een vrijwillige samenwerking tussen soevereine lidstaten. Het project in kwestie kan voor beide landen tal van voordelen bieden qua training en uitbouw van het defensieapparaat. U weet ook dat wij geen voorstander zijn van een Europees leger. Dat is natuurlijk een ander verhaal, want dan hebben wij het over een supranationale bevelstructuur. Dat is iets anders, maar deze samenwerking kan alleen maar een voorbeeld zijn voor andere lidstaten en leden van het bondgenootschap.

Het incident is gesloten.

09.03 **Annick Ponthier** (VB): Nous sommes favorables à une collaboration spontanée entre pays membres souverains, mais nous ne sommes pas favorables à la création d'une armée européenne. Cette collaboration ne peut cependant que servir d'exemple pour les autres pays membres.

L'incident est clos.

10 Samengevoegde vragen van
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De verklaringen van de CHOD over Tempest vs SCAF" (55034031C)
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De instap in een Europees gevechtsvliegtuigprogramma" (55034137C)
10 Questions jointes de
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les déclarations du CHOD concernant le choix entre le Tempest et le SCAF" (55034031C)
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'adhésion à un programme européen d'avions de chasse" (55034137C)

10.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, in 2021 hebben wij hier redelijk wat debatten gevoerd over een resolutie van onze hand over de twee ontwikkelingsprogramma's SCAF en Tempest. Wij moeten wakker zijn als wij willen instappen in een dergelijk ontwikkelingsprogramma en wij moeten een eerlijke analyse maken om na te gaan welk van beide projecten het meest interessante is voor ons land.

Ik ben geen trouwe lezer van *La Libre*, moet ik zeggen, maar in januari heb ik daarin wel een interview met de stafchef gelezen. Ik was vrij verbaasd over wat ik daar las. Ik vertaal het even. Er is een zeer sterke politieke wil om te proberen deel te nemen aan het SCAF-programma. Er zijn contacten op politiek niveau met Duitsland, Frankrijk en Spanje om aan het programma deel te nemen. Het is de minister die de beste informatie over het dossier heeft, want zij onderhoudt dit soort contacten. Het is een feit dat wij misschien beide programma's zouden moeten bekijken, maar de pijlen zijn op dit moment gericht op SCAF. Politiek gezien is het SCAF dat de aandacht en de inspanningen krijgt.

Mijn vragen liggen dan ook voor de hand. Ik heb hier ook eerder dit jaar al op ingespeeld met een actuele vraag.

In het verleden hebt u altijd het feit ontweken dat er al keuzes gemaakt zijn. Staan de verklaringen van de CHOD niet haaks op eerdere verklaringen van u dat er geen sturing is naar SCAF? Ontkent u deze verklaringen en krijgen beide projecten dezelfde aandacht?

Zijn er al persoonlijke contacten met de Britten, de Italianen en de Zweden?

De CHOD vulde ook aan dat voor hem en Defensie de interoperabiliteit van vliegtuigen van de vijfde en de zesde generatie het belangrijkst is. Dat zou dan pleiten in het voordeel van het Tempestprogramma, dat nu GCAP heet. Kunt u de visie van de CHOD, die wij ook horen bij delen van onze luchtvaartindustrie, bevestigen? Is dit argument voor u niet voldoende om Tempest alsnog een eerlijke kans te geven?

Tot slot, u besloot eerder dat dit eerder politieke overwegingen zijn. U vroeg: "Als SCAF de Belgische industrie toelaat om deel te nemen aan de ontwikkeling van het programma en deuren opent voor andere programma's, wie ben ik dan om dit in twijfel te trekken?" Indien dit het criterium is, mevrouw de minister, hoe worden de belangen van onze bedrijven, die ook belangen hebben in de VS en in het VK, juist tegen elkaar afgewogen?

10.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): En 2021, nous avons discuté au sein de cette commission d'une résolution sur les programmes de développement SCAF et Tempest. Dans une interview accordée à *La Libre Belgique*, notre chef de cabinet aurait parlé d'une volonté politique très forte de participer au programme SCAF. À cet effet, il existe des contacts au niveau politique avec l'Allemagne, la France et l'Espagne.

Les déclarations du chef d'état-major ne contredisent-elles pas les déclarations antérieures de la ministre selon lesquelles il n'y a pas d'orientation vers le SCAF? Les deux projets bénéficient-ils de la même attention? Des contacts personnels avec les Britanniques, les Italiens et les Suédois ont-ils déjà été entretenus? Le chef d'état-major a estimé que l'interopérabilité des avions de cinquième et sixième génération était la plus importante, ce qui plaiderait en faveur du programme Tempest. Qu'en pense la ministre? Comment les intérêts des entreprises belges participantes sont-ils mis en balance dans le cadre des deux programmes?

10.02 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, mijn vraag heeft betrekking op de toelichting die u gaf bij een vraag van de voorzitter

10.02 **Annick Ponthier** (VB): Selon les médias, la ministre

van deze commissie in de plenaire vergadering. De media berichtte recent dat u overweegt in een Europees, meer bepaald een Frans-Duits-Spaans, gevechtsvliegtuigprogramma te stappen. Hoewel de eerste F-35's die België al in 2018 had besteld pas eind dit jaar geleverd worden, denkt u dus al aan een opvolger voor dit toestel.

Voor het Frans-Duits-Spaanse programma FCAS werken de bedrijven Dassault, het Spaanse Indra Sistemas en het Europees consortium Airbus samen. Momenteel wekt dit programma de Belgische interesse blijkbaar het meest. Nochtans is er een ander Europees alternatief, het Brits-Zweeds-Italiaanse programma Tempest.

Volgens de CHOD is interoperabiliteit met de F-35 een noodzakelijke meerwaarde voor participatie aan het ene dan wel het andere programma. Het Tempestprogramma zou op dit vlak mogelijks voordeliger uitvallen, aangezien het Brits bedrijf BAE Systems, dat het programma leidt, destijds al betrokken was bij de ontwikkeling van de F-35.

Mevrouw de minister, klopt het dat uw kabinet vooral denkt aan deelname aan het FCAS-programma? Zo ja, wat zijn volgens u de doorslaggevende argumenten voor en tegen deelname aan dit programma? Wat zijn de argumenten voor of tegen het Tempest-programma volgens u?

Is het juist wat de CHOD beweert, namelijk dat er binnen Defensie argwaan bestaat over een deelname aan FCAS? Kunt u nog eens hun voornaamste bezwaren meegeven? Zult u hiermee desgevallend rekening houden?

Zult u het adviescomité ter zake zijn werk op neutrale wijze laten doen, zodat een onafhankelijk en technisch-wetenschappelijk onderbouwd oordeel tot stand komt, zonder politieke druk richting het ene dan wel het andere programma?

envisage d'adhérer au programme d'avion de combat SCAF impliquant la France, l'Allemagne et l'Espagne et, ce faisant, semble déjà rechercher un successeur aux F-35, qui n'ont pas encore été livrés. Outre ce programme, il existe toutefois une alternative, à savoir le programme Tempest auquel participent le Royaume-Uni, la Suède et l'Italie.

Quels sont, selon la ministre, les arguments décisifs pour et contre une participation à chaque programme? Est-il exact qu'il règne une certaine méfiance au sein de la Défense quant à une participation au programme SCAF? Pourquoi? La ministre en tiendra-t-elle compte? Laissera-t-elle le comité d'avis faire son travail en toute neutralité à cet égard?

10.03 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Buysrogge, mevrouw Ponthier, zoals reeds voordien gesteld, is er een adviescommissie aangesteld om alle voorstellen tot Belgische deelname te bestuderen. Een oproep tot deelname aan de *next generation air combat technologies ad-hoc working group* werd in dit kader door het Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie geïnitieerd. De Chef Defensie heeft in het interview niet beweerd dat het *global combat air programme* meer interoperabel is. Dat werd gesuggereerd door de auteur.

In dit stadium is het voorbarig om uitspraken te doen over interoperabiliteit. Zoals gesteld, als een van de principes in het STAR-plan wordt in dergelijke dossiers gestreefd naar geschikte samenwerking met Europese en internationale partners. Daarnaast is het tevens onze ambitie om ervoor te zorgen dat de investeringen in het defensiedomein maximaal terugvloeien naar de maatschappij onder verschillende vormen. De oprichting van de *defence industry and research strategy* kadert volledig in dit objectief.

Er zijn dus veel parameters in overweging te nemen alvorens te beslissen over een Belgische deelname aan die projecten. Voor België is de deelname aan dergelijke projecten een concrete uitvoering van het STAR-plan. Met die projecten is het de bedoeling om Defensie in staat te stellen om een voortrekkersrol te blijven spelen op het vlak van innovatie alsook om onze bedrijven te positioneren in sleuteltechnologie.

10.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: Une commission consultative a été installée pour étudier toutes les propositions de participation belge. Dans ce cadre, l'Institut royal supérieur de défense a appelé à participer au *next generation air combat technologies ad-hoc working group*. Le chef de la Défense n'a pas indiqué dans une interview que le *global combat air programme* était plus interopérable avec le F-35, comme l'a suggéré l'auteur. À ce stade, il est prématuré de faire des déclarations à ce sujet. Dans de tels dossiers, on recherche une coopération adéquate avec des partenaires européens et internationaux et on essaie de maximiser le retour sur investissement pour la société. La mise en place de la *defence, industry and research strategy* s'inscrit pleinement dans cet objectif. De

nombreux paramètres sont donc pris en compte avant de décider d'une participation belge à ces projets.

10.04 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, op die manier fluit u de CHOD wat terug. U zegt dat wat hij heeft gezegd niet klopt en dat we dat met een open vizier moeten bekijken. Het zal dan misschien de auteur zijn geweest die het citaat van de stafchef heeft uitgevonden?

“Het is een feit dat we misschien naar beide programma's zouden moeten kijken, maar de pijlen zijn op dit moment gericht op SCAF. Politiek gezien is het SCAF die de aandacht en de inspanning krijgt." U zegt daarvan dat dit niet waar is en dat we alles met een open geest bekijken. De CHOD zegt: “Op papier zou de GCAP (ex-Tempest) meer interoperabel moeten zijn met de F-35 dan SCAF aangezien de Britse firma BAE Systems, locomotief van de Tempest, meewerkte aan het ontwerp van de F-35." Ook dat is dan waarschijnlijk gefantaseerd door de auteur?

Mevrouw de minister, mijn pleidooi is om in alle openheid, maar dat mag wat mij betreft gerust in een gesloten vergadering, en in alle betrokkenheid met deze commissie en de commissie voor Legeraankopen op een eerlijke manier te bekijken hoe nu juist die concrete stappen worden gezet, welke initiatieven u zal nemen ten aanzien van die verschillende projecten, wat uw plan van aanpak is, in plaats van hier een schimmenspel te spelen.

U wekt de indruk dat we alles op een open manier bekijken en dat iedereen evenveel kansen heeft, terwijl de CHOD zegt dat er politiek eigenlijk al een kamp is gekozen. Dat mogen we volgens u echter niet geloven, want het is de auteur die dat heeft gezegd. Het zou u sieren mocht u in dat opzicht toch iets meer initiatief nemen om de commissie bij heel uw verhaal te betrekken.

10.04 **Peter Buysrogge** (N-VA): En réalité, la ministre rappelle en l'occurrence quelque peu à l'ordre le chef d'état-major, en ce qui concerne tant la volonté politique que l'interopérabilité. Je plaide pour que l'on examine honnêtement, dans le cadre de tout engagement avec cette commission et la commission des Achats militaires, comment ces démarches concrètes sont précisément entreprises, quelles initiatives la ministre prend à l'égard de ces différents projets et quel est son plan d'approche à cet égard.

10.05 **Annick Ponthier** (VB): Mevrouw de minister, u zet uw stafchef hier toch met de billen bloot. Hij zegt dat interoperabiliteit met de F-35 een noodzakelijke voorwaarde is voor participatie aan het een of ander programma en u zegt net het tegenovergestelde, namelijk dat dit niets ter zake doet. Het minste dat we daarvan kunnen zeggen, is dat dit toch heel merkwaardig is.

U hebt het ook over een aantal parameters die belangrijk zijn om een geschikte keuze te maken. Dat kan best zo zijn, maar dan zult u toch moeten bevestigen dat de interoperabiliteit met de F-35 ook een van die parameters zal zijn.

Ik kom terug op mijn laatste vraag – volgens mij de allerbelangrijkste: zult u het adviescomité zijn werk op neutrale wijze laten doen, zodat een onafhankelijke keuze kan worden gemaakt en een onafhankelijk oordeel kan worden gevormd zonder politieke druk? Ik durf dat op dit moment sterk te betwijfelen. Mij hebt u alleszins allerminst duidelijkheid verschaft op dit punt.

10.05 **Annick Ponthier** (VB): La ministre n'épargne pas vraiment son chef d'état-major. En effet, il affirme que l'interopérabilité avec le F-35 est une condition nécessaire, tandis qu'elle prétend l'inverse. Cette situation est étrange.

La ministre a omis de répondre à ma question la plus importante: permettra-t-elle au comité d'avis de travailler en toute indépendance?

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

11 Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Integratordrone" (55034037C)

11 Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le drone Integrator" (55034037C)

11.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, ik verwijs naar de tekst van mijn vraag zoals ingediend.

In 2021 tekende de Benelux-landen een overeenkomst voor de gemeenschappelijke aankoop van STUAS, kleinere tactische drones om onze legers te versterken. We zouden niet alleen samen kopen, maar ook verder samenwerken rond de integratie en het onderhoud van deze systemen. Een schoolvoorbeeld van hoe Benelux-samenwerking een meerwaarde kan zijn voor de verdere ontwikkeling van Defensie. Het zwaarste toestel van de drie types dat we aanschaften was de X-300 Integrator van Boeing-Insitu. Hiervan bestelden we er twee, die zouden opereren vanop de basis in Lombardsijde. Echter de oplevering was beloofd voor 2022 en behoudens vergissing hebben de toestellen anno 2023 nog niet hun opwachting mogen maken.

Vandaar dat ik volgende vragen aan de minister wil stellen:
•Kunnen we van de minister een update krijgen over het dossier van de bijkomende Ravens, Puma's en Integrators die we aanschaften in het kader van onze Benelux-samenwerking? Welke systemen ontvingen we al, welke nog niet? Kan de minister een tijdschema geven voor de levering en operationalisering van de toestellen?
•Wanneer denkt de minister de twee Integrators operationeel te krijgen in Lombardsijde? Hoever staat de voorbereiding en opleiding van de twee pelotons die zullen instaan voor de bediening van de toestellen?
•Zijn er nog gesprekken met beide partners om meer systemen aan te schaffen of nieuwe pistes van samenwerking, aankoop of ontwikkeling te bestuderen?

11.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): *En 2021, le Benelux a conclu un contrat pour l'acquisition de STUAS, de petits drones tactiques. La Belgique a commandé deux exemplaires du X-300 Integrator de Boeing-Insitu. Leur livraison avait été promise pour 2022, mais les appareils n'ont toujours pas été fournis.*

La ministre peut-elle nous dire où en est cette livraison? Quand les deux drones Integrator seront-ils opérationnels? Les pelotons chargés de les piloter ont-ils déjà été formés? Des discussions sont-elles en cours avec les Pays-Bas et le Luxembourg concernant d'autres achats et de nouvelles coopérations?

11.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Buysrogge, ik ben overtuigd van de noodzaak om te blijven samenwerken binnen het Benelux-kader. Dat is ongetwijfeld een meerwaarde voor onze gezamenlijke veiligheid. Defensie draagt bij tot meer Europese samenwerking op het gebied van defensiecapaciteit om die samen op te bouwen met strategische partnerlanden zoals binnen de Benelux. Daarom wordt geïnvesteerd in de ontwikkeling van een echte Europese industriële en technologische defensiebasis, zodat de Europese landen zelf ook waardig en betaalbaar militair materieel kunnen ontwikkelen en leveren om aan de operationele behoeften te voldoen.

De overgang naar uitrusting en configuraties die identiek zijn aan die van de Europese strategische partners, heeft het voordeel dat de interoperabiliteit van de legers wordt vergroot en verbeterd, dat de schaal van de defensiecapaciteit wordt vergroot en dat de ondersteuning dus efficiënter wordt.

Defensie beschikt momenteel over zestien in dienst zijnde Ravensystemen. Acht systemen zijn in 2016 besteld en in 2017 geleverd, terwijl acht extra systemen in 2020 zijn besteld en geleverd. Vier Puma Long Endurance-systemen zijn in 2021 besteld en geleverd. Bovendien waren er ook in 2021 twee Integratorsystemen besteld, die ons in 2022 werden bezorgd. Ik wijs erop dat alle bestelde systemen zijn geleverd en in dienst genomen.

De opleiding van de twee pelotons die de Integratorsystemen zullen beheren, is in 2022 in Nederland begonnen. Het eerste peloton zal volledig operationeel zijn tegen midden 2024 en het tweede tegen

11.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: La collaboration entre pays du Benelux est une plus-value pour notre sécurité commune. La Défense contribue de cette manière à davantage de collaboration européenne. Des moyens sont investis dans une véritable base industrielle et technologique de défense européenne afin que les pays européens puissent eux-mêmes développer et fournir des équipements militaires valables et abordables. L'adoption d'équipements et de configurations identiques à ceux des partenaires européens garantit une plus grande interopérabilité des armées et augmente l'échelle de nos capacités de défense.

La Défense dispose de 16 systèmes RAVEN en service. Huit systèmes ont été commandés en 2016 et livrés en 2017. Huit systèmes supplémentaires ont été commandés et livrés en 2020. Quatre systèmes PUMA Long

midden 2025. Zodra de nieuwe infrastructuur in Lombardsijde klaar is, zullen de uitrusting en het getrainde personeel vanuit Nederland naar Lombardsijde worden overgeplaatst. De afwerking van de infrastructuur is gepland voor het einde van 2024.

Defensie plant een extra aankoop van acht Raven- en acht Pumasystemen om aan de operationele behoeften te voldoen. Beide capaciteiten zullen tevens, conform het STAR-plan, vanaf 2025 verder worden uitgebreid.

Endurance ont été commandés et livrés en 2021. Deux systèmes intégrateurs ont été commandés en 2021 et livrés en 2022. Tous les systèmes commandés ont été livrés.

La formation des deux pelotons qui exploiteront les drones Integrator a commencé en 2022 aux Pays-Bas. Le premier peloton sera opérationnel d'ici mi-2024 et le second d'ici mi-2025. Fin 2024, lorsque la nouvelle infrastructure à Lombardsijde sera prête, le personnel formé y sera transféré.

La Défense prévoit d'acheter en plus huit systèmes RAVEN et huit systèmes PUMA. Conformément au plan STAR, ces deux systèmes verront leurs capacités étendues à partir de 2025.

11.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, ik dank u voor het antwoord.

Ik ben enigszins gerustgesteld, want u bevestigt dat alles wat werd aangekocht ondertussen werd geleverd. Het is mij wel niet duidelijk waarom het twee jaar moet duren vooraleer de drones kunnen worden gebruikt.

Ik wil ook nog een warme oproep doen om te blijven investeren in dergelijk materieel.

11.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Je me réjouis que les systèmes aient été livrés. Toutefois, je ne comprends pas pourquoi il faut attendre deux ans avant de pouvoir les utiliser.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

12 Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De 'Space Force'" (55034039C)
12 Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La force spatiale" (55034039C)

12.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, we blijven altijd met zeer veel aandacht luisteren als de stafchef spreekt. Tijdens zijn nieuwjaarstoespraak, waarbij u ook aanwezig was, zei hij: “Wij willen ook steunen op de uitgebreide Belgische expertise in het *space*-domein om op termijn de Luchtcomponent te laten evolueren naar een *Air and Space Component*".

Ik denk dat de heer Cogolati deze uitspraak ook met de nodige aandacht beluisterd heeft, wetend dat zijn voorstel van resolutie een ietwat andere inslag zal hebben. Ik zit alleszins meer op de lijn van de stafchef en ik hoop, mevrouw de minister, dat u hem hier niet opnieuw terugfluit.

België heeft zijn belangen in de ruimte voor het ondersteunen van zijn operaties en het beveiligen van zijn kritieke infrastructuur.

We hebben dan ook een aantal vragen.

Kunt u de uitspraak van de CHOD duiden? Is er een plan om de

12.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Le chef d'état-major souhaite que la Composante Air évolue à terme vers une *air and space component.*

Existe-t-il un projet allant dans ce sens? S'agira-t-il d'un simple changement de nom ou d'une réforme structurelle? La ministre s'en tiendra-t-elle aux dispositions du plan STAR ou développera-t-elle une vision plus large? Que signifie le développement d'une capacité spatiale plus large pour la Composante Air en termes de personnel, de moyens et de répartition en pourcentage des moyens?

luchtmacht te herdopen of te verbreden qua opdracht? Zo ja, zal dit enkel betrekking hebben op de naam van de component of gaat dit breder, met een structurele hervorming met twee zuilen binnen de organisatie? Wanneer wordt deze hervorming of rebranding doorgevoerd?

In het STAR-plan lezen we dat Defensie zal bijdragen aan kennisontwikkeling in het ruimtedomein, het beheer van ruimteverkeer en inlichtingenvergaring via satellieten. Zijn dat de definitieve contouren van het *space*-luik binnen de luchtmacht of ontwikkelt u een bredere visie?

We kennen tot slot de geplande investeringen in materieel en systemen uit STAR. Wat betekent de uitwerking van een ruimere *space capacity* echter voor de Luchtcomponent op het vlak van personeel en middelen? Hoeveel personen zullen worden tewerkgesteld in deze domeinen en is dit additioneel bij het voorziene traject van de Luchtcomponent? Welk percentage van de middelen zal, wanneer het *space*-luik volledig uitgerold is, besteed worden aan activiteiten in de ruimte?

12.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer de voorzitter, *space* werd door de NAVO erkend als operationeel domein in december 2019. *Space services* zijn een erg snel groeiende sector, zowel voor civiele als voor militaire toepassingen. België heeft als taak zijn belangen ook in de ruimte veilig te stellen.

Vandaag is het ruimtedomein over verschillende entiteiten binnen Defensie verspreid. Het huidige plan van de Defensiestaf is de nieuwe ontwikkelingen in dat domein, vooral *space situational awareness*, in lijn met voorbeelden uit het buitenland bij de Luchtcomponent onder te brengen en die component tot *Air and Space Component* te herdopen.

Een analyse in voorbereiding van de volledige capaciteitsontwikkeling wordt momenteel gevoerd. Daarmee zal worden bepaald welke taken in het ruimtedomein van vitaal belang zijn voor de uitvoering van onze opdrachten, waarna het gedetailleerde takenpakket en de rolverdelingen binnen de *Air and Space Component* en andere entiteiten kunnen worden vastgelegd.

Space is nog een heel jong domein, waarin de opportuniteiten maar ook de bedreigingen snel evolueren. Dat zorgt voor een heel dynamische omgeving.

De NAVO deelt *space domain awareness* op in zes subdomeinen: *intelligence surveillance and reconnaissance; satellite communications; positioning, navigation and timing; meteorology, oceanography and space weather; space situational awareness;* en *shared early warning*. Binnen die domeinen kijkt Defensie uiteraard naar verschillende partners op federaal niveau en bij de defensie-industrie, maar ook naar opportuniteiten voor samenwerking binnen het kader van de Europese Unie of de NAVO.

De personeelsenveloppe voor de *space capacity* maakt deel uit van de aan de gang zijnde analyse.

12.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: La force spatiale a été reconnue par l'OTAN comme domaine opérationnel en décembre 2019.

Aujourd'hui, le domaine spatial est réparti entre plusieurs entités au sein de la Défense. Le chef d'état-major entend, parallèlement aux exemples à l'étranger, placer les nouvelles évolutions dans ce domaine, principalement la *Space Situational Awareness* (SSA) et ses six sous-domaines, au sein de la composante aérienne et rebaptiser cette composante *air and space component*.

Une analyse visant à préparer le développement capacitaire complet est en cours.

Au sein des sous-domaines de la *Space Situational Awareness*, la Défense se tourne vers différents partenaires au niveau fédéral et au sein de l'industrie de la défense, mais elle examine également les possibilités de coopération dans le cadre de l'Union européenne ou de l'OTAN.

L'enveloppe consacrée au personnel pour la *space capacity* fait partie de l'analyse en cours.

12.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, het is inderdaad iets waarvoor we aandacht moeten hebben. Het is goed dat

12.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Si le tout doit se faire dans les

daar verder over nagedacht wordt. U zegt dat dit allemaal moet gebeuren binnen de bestaande middelen en enveloppes. Dat zal geen evidente opdracht zijn. Als we toekomstgericht willen denken, is het echter noodzakelijk om op dat vlak verdere plannen te ontwikkelen. Als daarover concrete zaken te melden zijn of als u concrete verdere stappen wil zetten, betrekt u de commissie hier dan verder bij? Het is een thema dat ons allemaal aanbelangt.

limites des ressources et des enveloppes existantes, la mission n'ira pas de soi.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

De **voorzitter**: Collega's, de minister kan tot 18.00 u blijven. Dat betekent dat we nog even kunnen doorgaan. Hopelijk kunnen de meeste collega's aanwezig blijven.

Wat de praktische gang van zaken betreft, stel ik voor dat de vragen die nog op de agenda staan terwijl de vraagsteller niet aanwezig is automatisch worden uitgesteld. Normaal gezien vervallen die vragen automatisch, maar ik stel voor om ze uit te stellen tot de volgende verandering. Zo kunnen wij nu focussen op de vragen van de aanwezige leden.

Vragen nrs. 55034042C van de heer Francken en 55034255C van de heer Creyelman worden uitgesteld, alsook de samengevoegde vragen nrs. 55034043C van de heer Francken en 55034263C van mevrouw Ponthier.

13 Questions jointes de
- Georges Dallemagne à Hadja Lahbib (Affaires étrangères, Aff. eur., Commerce ext. et Institutions cult. fédérales) sur "Les ballons d'espionnage chinois" (55034353C)
- Samuel Cogolati à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les ballons espions chinois" (55034562C)
13 Samengevoegde vragen van
- Georges Dallemagne aan Hadja Lahbib (Buitenlandse Zaken, Eur. Zaken, Buitenlandse Handel en Fed. Cult. Instellingen) over "De Chinese spionageballonnen" (55034353C)
- Samuel Cogolati aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De Chinese spionageballonnen" (55034562C)

13.01 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Monsieur le président, madame la ministre, c'est une histoire dont on parle un peu moins aujourd'hui. Le 4 février dernier, les États-Unis ont abattu un ballon chinois, qui entretemps s'est révélé être un ballon espion. Ce n'est pas le seul ballon qui se balade comme cela. Il y en aurait eu au-dessus de l'Alaska et du Canada. On aurait également signalé des ballons stratosphériques chinois sur d'autres continents, en Amérique du Nord, en Amérique latine, en Asie et en Europe.

Madame la ministre, que savez-vous éventuellement du survol de l'Europe par ces ballons chinois? En quoi peuvent-ils constituer une menace pour notre sécurité? Le cas échéant, quelle serait la réaction de notre pays, de l'Union européenne et de l'OTAN face à de telles menaces?

13.01 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): In februari hebben de Verenigde Staten een Chinese spionageballon uit de lucht geschoten. Er zouden gelijkaardige ballonnen gespot zijn boven Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Azië en Europa.

Wat weet u over Chinese stratosfeerballonnen die over Europa vliegen? In hoeverre vormen die een bedreiging? Wat is de reactie daarop van België, de EU en de NAVO?

13.02 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): *Monsieur le président, madame la ministre, un supposé ballon d'espionnage chinois a été abattu alors qu'il survolait les États-Unis le 4 février dernier. Les États-Unis ont souligné que 20 ballons identiques survolaient d'autres régions du monde, soit plus de 40 pays sur les 5 continents.*

Les États-Unis ont expliqué avoir informés 150 diplomates étrangers du survol ou non de leur pays par des ballons et de partager des informations avec leurs alliés.

Madame la ministre, la Belgique a-t-elle été contactée dans ce cadre?

13.02 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): *Op 4 februari werd een spionageballon uit de lucht geschoten toen die boven het grondgebied van de Verenigde Staten vloog. Volgens de Verenigde Staten, die informatie aan de buitenlandse diplomaten verstrekt hebben, zouden er 20 identieke ballonnen boven andere delen van de wereld vliegen.*

La Belgique a-t-elle ou pourrait-elle avoir été survolée par un ballon espion chinois ou d'un autre pays? Si oui, quand, par quels pays et des enquêtes ont-elles été menées?

Si un ballon espion venait à survoler le territoire belge, quelles contre-mesures la Belgique pourrait-elle mettre en place?

Quel rôle jouent l'UE et l'OTAN dans la surveillance de ce type de menace et la mise en place de contre-mesures? Des initiatives coordonnées européennes sont-elles envisagées face à ce type de menace? Si oui, lesquelles?

Werd er hierover contact opgenomen met België? Heeft er een spionageballon boven ons land gevlogen? Wat zouden de mogelijke tegenmaatregelen zijn? Welke rol spelen de EU en de NAVO bij de controle op dergelijke dreigingen? Zal er een gecoördineerd Europees antwoord geboden worden?

13.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: Sur la base des informations disponibles, aucun ballon espion n'a été signalé dans l'espace aérien belge. Il n'en reste pas moins que la menace d'espionnage liée aux ballons chinois est jugée crédible. Ces ballons sont un moyen parmi d'autres dont disposent bon nombre d'acteurs internationaux, qu'ils soient des États ou des firmes privées, pour obtenir de l'information. En raison de la nature et de la composition de ces ballons, ceux-ci ne sont pas facilement détectables par les systèmes radars. Mais vu la distance qui nous sépare de la Chine, il est très probable qu'un tel ballon aurait tout de même été détecté ou signalé bien avant d'avoir atteint notre espace aérien.

À cela s'ajoute le fait qu'envoyer un ballon au-dessus du sol belge n'offre *a priori* que peu d'avantages concrets par rapport aux dommages que cela pourrait provoquer sur l'image et la perception que l'on aurait de la Chine. Enfin, il existe bien d'autres moyens pour observer et écouter un autre pays, tels que les satellites ou les moyens cybernétiques.

Concernant la surveillance de l'espace aérien des États membres de l'Organisation du traité de l'Atlantique nord (OTAN), l'Alliance représente un pilier essentiel grâce à un maillage serré de centres de commandement et de contrôle qui constituent l'Integrated Air and Missile Defence System. En cas de menace avérée sur la base d'une détection radar ou visuelle, la structure de commandement de l'OTAN se charge de la réaction initiale. Suivant l'évolution de la situation, un transfert d'autorité peut se faire vers la chaîne de commandement nationale. Au niveau national, le SGRS s'occupe du suivi de ce type d'incidents. Par ailleurs, nos avions de chasse F-16 assurent en alternance avec les Pays-Bas la sécurité de l'espace aérien du Benelux. Au niveau européen, il n'existe pas de procédure similaire à celle de l'OTAN.

Dans le cas spécifique de l'incident du ballon chinois détecté début février au-dessus des États-Unis, il n'y a pas eu à ce stade de démarche spécifique des autorités américaines avec mon département.

13.03 Minister **Ludivine Dedonder**: Er werden geen spionageballonnen gesignaleerd in het Belgische luchtruim. De dreiging van spionage met ballonnen is evenwel geloofwaardig. Het is een van de middelen waarover staten of privébedrijven beschikken om informatie te verkrijgen, aangezien die ballonnen niet gemakkelijk door radarsystemen gedetecteerd worden. Gezien de afstand tot China zou zo'n ballon echter al opgemerkt worden voordat hij ons luchtruim bereikt en zou hij China weinig voordelen bieden in vergelijking met de imagoschade die hij zou toebrengen. Er bestaan andere, betere manieren om een land te bespioneren.

De NAVO beschikt over een fijnmazig netwerk van commando- en controlecentra, het *Integrated Air and Missile Defence System*, dat het luchtruim van de lidstaten bewaakt. In geval van een dreiging is de commandostructuur van de NAVO belast met de eerste reactie. De nationale commandostructuur kan het roer overnemen in functie van de situatie. Op nationaal niveau volgt ADIV dit soort van incidenten op. Onze gevechtsvliegtuigen beveiligen, afwisselend met Nederland, het luchtruim van de Benelux. Europa heeft geen procedure die vergelijkbaar is met die van de NAVO. De Amerikaanse autoriteiten hebben geen contact opgenomen met mijn departement na het incident met de Chinese ballon in de Verenigde Staten.

13.04 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): Merci madame la ministre. Je retiens donc qu'*a priori*, il n'y aurait pas de ballon détecté. Vous n'avez cependant pas répondu sur la question d'un ballon qui aurait survolé l'Union européenne, mais nous y reviendrons

13.04 **Georges Dallemagne** (Les Engagés): U neemt die dreiging ernstig, ook als er a priori geen ballon gedetecteerd werd. U hebt

probablement.

J'entends bien qu'il ne s'agit *a priori* pas d'un moyen tellement intéressant pour nous espionner. Je suis quand même un peu surpris car j'imagine qu'un tel ballon doit coûter cher. S'ils estiment qu'il faut les faire voler un peu partout, c'est que cela leur permet d'obtenir des informations qu'ils n'obtiendraient pas autrement. Quoi qu'il en soit, je prends note qu'il s'agit d'une menace crédible et que vous la prenez au sérieux.

geen antwoord gegeven met betrekking tot de ballon die de Europese Unie overvlogen zou hebben. Zo een ballon mag dan niet het ideale spionagevehikel zijn, China zou daarmee wel informatie kunnen verzamelen.

13.05 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): Merci pour votre réponse. J'entends que le risque existe mais qu'il n'y aurait pas eu un tel ballon détecté au-dessus du sol belge. Je resterai, comme mon collègue Dallemagne, très attentif à ce risque d'espionnage chinois en Belgique.

13.05 **Samuel Cogolati** (Ecolo-Groen): Dat risico bestaat, maar er werd dus geen spionageballon boven het Belgische grondgebied opgemerkt.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

14 Vraag van Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De aankoop van de Airbus H145M" (55034779C)
14 Question de Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'achat de l'Airbus H145M" (55034779C)

14.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, mijn vraag, die ik twee of drie weken geleden indiende, is wat achterhaald. Ondertussen zijn er reeds verdere stappen in het dossier gezet, waarbij ook de commissie voor Legeraankopen en -verkopen werd betrokken.

Ik kijk dus uit naar uw antwoorden.

14.01 **Peter Buysrogge** (N-VA): Ma question concernant l'Airbus H145M est quelque peu obsolète car dans ce dossier, des démarches ont été entreprises entre-temps.

14.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Buysrogge, in de tweede helft van 2022 werd de militaire prospectie voor een light-utilityhelikoptercapaciteit opgestart, na de publicatie van het STAR-plan. De bedrijven van de Europese en Noord-Amerikaanse markt werden benaderd en hebben informatie verschaft over leveringstermijnen, prestaties, prijsramingen en certificatie.

Uit de prospectie blijkt dat alleen de H145M van Airbus Helicopters aan het ambitieniveau van het STAR-plan voldoet. De prospectie heeft ook perspectieven voor de Belgische industrie aan het licht gebracht. Het gaat dan over de levering van specifieke uitrustingen en technico-logistieke ondersteuning. Airbus Helicopters staat reeds in contact met Belgische bedrijven.

De nieuwe helikopters kunnen worden ingezet voor de ondersteuning van andere defensie-eenheden, voor hulp aan de Natie, voor humanitaire missies of voor de bescherming van het eigen luchtruim tijdens NAVO- of EU-topontmoetingen.

Ook de nationale samenwerking met de federale politie is een goede zaak. Werken met hetzelfde toestel maakt een effectieve en nauwere samenwerking mogelijk op het vlak van technische ondersteuning, opleiding en uitvoering van bepaalde missies tussen Defensie en de federale politie.

Voorts hebben de Belgische en Duitse luchtmacht intentieverklaringen uitgewisseld om op termijn een bilaterale samenwerking in het kader van de LUH te ontwikkelen op het vlak van speciale operaties. Soortgelijke intentieverklaringen met Luxemburg worden momenteel

14.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: La prospection militaire pour une capacité d'hélicoptères utilitaires légers (LUH) a été lancée au second semestre 2022. La prospection auprès des entreprises des marchés européen et nord-américain a montré que seul le H145M d'Airbus Helicopters répond au niveau d'ambition du plan STAR. La prospection a également mis en évidence les perspectives pour l'industrie belge en matière de support technique et logistique. Airbus Helicopters est déjà en contact avec des entreprises belges.

Les nouveaux hélicoptères pourraient être utilisés en renfort d'autres unités de défense, pour l'aide à la nation, pour des missions humanitaires ou pour protéger notre propre espace aérien lors des sommets de l'OTAN ou de l'UE. Le fait de travailler avec le même appareil que celui de la police fédérale permet une coopération efficace et plus étroite

geformaliseerd.

De wet en regelgeving inzake overheidsopdrachten, alsook administratieve en budgettaire controle werden bij het opstellen van het dossier volledig gerespecteerd. De Inspectie van Financiën heeft overigens geen bezwaar geuit. De commissie voor Legeraankopen en -verkopen, waarvan u deel uitmaakt, werd geïnformeerd op 8 maart en heeft geen bezwaar geformuleerd.

entre les deux services.

Les forces aériennes belge et allemande ont échangé des déclarations d'intention pour développer à terme une coopération bilatérale dans le cadre de la capacité d'hélicoptères utilitaires légers (LUH). Une déclaration d'intention est également en cours de formalisation avec le Luxembourg.

Les règles en matière de marchés publics et de contrôle budgétaire ont été pleinement respectées. L'Inspection des finances n'a exprimé aucune objection sur ce dossier. La commission spéciale des Achats et des ventes militaires a été informée le 8 mars et n'a pas formulé d'objections.

14.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, bedankt voor uw antwoord.

Het gaat om een belangrijk dossier, waarbij de commissie voor Legeraankopen en -verkopen twee weken geleden inderdaad werd betrokken. Het gaat over een grote, dure en belangrijke aankoop, waarmee de aanzet wordt gegeven voor de uitvoering van het helikopterplan, een plan dat we wel nog niet hebben gezien. De aankoop is dus een goede zaak.

Er kunnen wel nog enkele opmerkingen over de techniciteit gemaakt worden. Is het toestel bijvoorbeeld economisch echt wel het meest rendabele toestel? Op basis van de informatie die wij daarover kregen, kunnen daar toch enkele kanttekeningen bij geplaatst worden. Het is wel belangrijk dat er vooruitgang wordt geboekt in belangrijke capacitaire aankoopdossiers. In dat opzicht is het positief advies van de commissie voor Legeraankopen en -verkopen op zijn plaats.

14.03 **Peter Buysrogge** (N-VA): Il s'agit d'un achat important. Son lancement est une bonne chose en soi, bien qu'il y ait encore des commentaires techniques. On peut également se demander s'il s'agit vraiment de l'appareil le plus rentable économiquement.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

15 Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De rekruterings- en selectieprocedure van specifieke profielen binnen het Cyber Command" (55034918C)
15 Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "La procédure de recrutement et de sélection de profils spécifiques au Cyber Command" (55034918C)

15.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, op 1 maart 2023 heeft generaal-majoor Van Strythem hier in het Parlement een zeer uitgebreide uiteenzetting gegeven over het Cyber Command. Menselijk kapitaal is uiteraard bijzonder belangrijk voor het Cyber Command. Hij sprak over een gebrek aan flexibiliteit bij de rekrutering van geschikte profielen en burgerexperten voor die zeer specifieke functies. Het gaat dan onder andere over de zeer stringente Selorprocedures.

Overweegt u om aan uw collega-minister van Ambtenarenzaken een uitzondering op rekrutering- en selectieprocedures te vragen om op die

15.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Le 1er mars 2023, le général-major Michel Van Strythem, chef du nouveau Cyber Command de l'armée belge, a présenté à la Chambre un exposé détaillé. À cette occasion, il a dénoncé les procédures très strictes du Selor pour le recrutement de profils appropriés et d'experts civils pour pourvoir des fonctions très

manier geschikt en specifiek burgerpersoneel aan te werven voor het Cyber Command?

spécifiques.

La ministre envisage-t-elle de demander à sa collègue de la Fonction publique de déroger aux procédures?

15.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Pillen, op dit ogenblik bestaat er geen vereenvoudigd proces bij Selor of werkenvoor.be om specifieke kritische profielen te rekruteren. Deze problematiek wordt op mijn vraag momenteel intern bestudeerd door de Defensiestaf na verschillende overlegmomenten tussen mijn kabinet en dat van minister De Sutter. Dit blijft uiteraard een prioriteit.

15.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Actuellement, il n'existe pas de procédure simplifiée au Selor, qui est désormais mieux connu sous le nom de "travaillerpour.be", pour des profils critiques et spécifiques. À la suite d'une concertation entre mon cabinet et celui de la ministre De Sutter, l'état-major de la Défense étudie actuellement cet aspect, qui demeure naturellement une priorité.

15.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, uw antwoord verbaast mij wat. Ik meende immers dat zo'n procedure wel bestond. Ik geloof u wel en ik zal hierover ook een vraag stellen aan de minister van Ambenarenzaken, want dit is zeer belangrijk. Ik zeg alleszins mijn steun toe aan al uw verdere acties hiervoor.

15.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Je pensais qu'une telle procédure existait déjà.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

16 Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Het adaptatiesas" (55034919C)
16 Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Le sas d'adaptation" (55034919C)

16.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, in juni 2022 werd mijn resolutie over de betere psychosociale begeleiding van militairen en de invoering van een adaptatiesas unaniem door de Kamer goedgekeurd. Verschillende andere landen gebruiken dit principe. Verschillende specialisten zijn dit principe ook in onze commissie komen bepleiten. Ik had hierover graag een stand van zaken gekregen.

Wij hebben in het tweede deel van dit jaar een aantal heel grote operaties in het buitenland gepland. Wanneer wordt dit adaptatiesas, dat unaniem in de Kamer werd goedgekeurd, voor de eerste keer uitgerold?

Ondertussen zijn de eerste teams van B-FAST, waarin ook militairen zaten, na de aardbeving uit Turkije en de grensstreek met Syrië teruggekeerd. Werd psychologische hulp aan die mensen aangeboden?

16.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): En juin 2022, la Chambre a adopté à l'unanimité une proposition de résolution demandant un meilleur accompagnement psychosocial des militaires ainsi que la mise en place d'un sas d'adaptation.

Quand ce sas sera-t-il mis en œuvre pour la première fois? Les militaires faisant partie des premières équipes de B-FAST ont-ils bénéficié d'une aide psychologique à leur retour de Turquie?

16.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Pillen, sinds het begin van mijn mandaat heb ik met het POP-plan, gevolgd door het Kwartierplan en daarna het STAR-plan, een herkapitalisatie in het domein van defensiepersoneel in gang gezet. Dit beleid heeft al tot vele vorderingen geleid, wat erop duidt dat de vele projecten die we uitvoeren in het belang van de vrouwen en mannen van Defensie en hun welzijn hun vruchten afwerpen.

In het algemeen zal het welzijn van het personeel van Defensie,

16.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Dès le début de mon mandat, j'ai initié une recapitalisation du personnel de la Défense au travers du plan People Our Priority (POP), suivi du plan Quartiers et du plan STAR. Cette politique a déjà porté ses fruits. Le bien-être du personnel de la

militairen en burgers, op het nationaal grondgebied en tijdens buitenlandse operaties inderdaad altijd een fundamenteel criterium zijn dat centraal staat in onze acties en projecten. In dat kader zullen we prioriteit blijven geven aan versterkt sociaal overleg.

Defensie voelt zich zeer betrokken bij de ontwikkeling van een systeem van adaptatiesas, naar aanleiding van de door de Kamer goedgekeurde resolutie inzake het uitbouwen van een adequate psychosociale begeleiding van militairen op het einde van hun missie en de rol van een adaptatiesas in die begeleiding. Deze resolutie is geïnspireerd op de parlementaire resolutie die tijdens de vorige legislatuur werd aangenomen, waarin werd aangedrongen op de invoering van een hechte psychosociale opvolging van Belgische militairen voor, tijdens en na hun opdrachten.

Intern werkt de algemene directie Health and Well-being actief aan de ontwikkeling van deze richtlijn in nauwe samenwerking met het stafdepartement Operaties en Training van de Defensiestaf. Op mijn verzoek zal de concrete inplaatsstelling zo snel mogelijk gebeuren, zodra de richtlijn en de nodige procedures opgesteld en gevalideerd zijn.

Wat betreft B-FAST, er is in psychologische hulp voorzien op korte en lange termijn voor de medewerkers van B-FAST die terugkeerden na hun verblijf in Turkije. Deze steun wordt aangestuurd door het Centrum voor Crisispsychologie van het Militair Hospitaal in samenwerking met de psychosociale, morele en religieuze hulpverleners van Defensie.

Défense sur notre territoire et lors d'opérations à l'étranger reste un critère fondamental de toutes nos actions et de tous nos projets. C'est pourquoi nous accordons également la priorité à une concertation sociale renforcée. La Défense se sent étroitement impliquée dans le développement d'un sas d'adaptation dans le cadre d'un accompagnement psychosocial adéquat des militaires en fin de mission. Dans la résolution adoptée à ce sujet, l'accent est mis sur un suivi psychosocial étroit des militaires belges avant, pendant et après leurs missions.

En interne, la Direction générale Health and Well-being élabore la directive, en collaboration avec le département Opérations et Entraînements de l'état-major de la Défense. J'ai insisté pour qu'une fois établies et validées, la directive et les procédures nécessaires soient mises en œuvre rapidement.

Une aide psychologique court-termiste et long-termiste est prévue pour le personnel de B-FAST revenant de Turquie. Le Centre de Psychologie de Crise de l'Hôpital Militaire Reine Astrid pilote ce soutien, en collaboration avec les conseillers psychosociaux, moraux et religieux de la Défense.

16.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Bedankt voor uw uitgebreide antwoord.

U zegt dat de richtlijn en procedures op uw vraag worden opgesteld. Betreft dit de adaptatiesas? Volgens u is dat zo, en dat is zeer goed nieuws. Het signaal van de Kamer was goed. U zegt dat dit verder bouwt op een vorige resolutie. Hier wordt al 15 jaar over gesproken binnen Defensie. Het is zeer goed dat u daar eindelijk werk van maakt. Dit is een zeer duidelijk signaal van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Ik zal dit met heel veel interesse verder opvolgen.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

17 Samengevoegde vragen van
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De evaluatie van het veldhospitaal in Turkije" (55034920C)
- Wouter Beke aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "B-FAST" (55035349C)
17 Questions jointes de
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'évaluation de l'hôpital de campagne en Turquie" (55034920C)
- Wouter Beke à Ludivine Dedonder (Défense) sur "B-FAST" (55035349C)

17.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, Defensie heeft zich opnieuw van haar beste kant laten zien en is er onmiddellijk ingevlogen na de afschuwelijke tragedie in Turkije en Syrië. B-FAST is toen vertrokken met onder andere een veldhospitaal dat nog niet zo heel lang in gebruik is bij Defensie.

Ik verneem graag van u of er al een eerste evaluatie mogelijk is van de inzet van dat veldhospitaal?

De temperaturen in het rampgebied zijn winters. De winter is daar zeer bar. Is het veldhospitaal daar voldoende tegen uitgerust, op verschillende vlakken?

Hoelang zal het B-FAST-team van Defensie zich nog in die regio bevinden?

17.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): A-t-on déjà réalisé une première évaluation de la mise en place de l'hôpital de campagne par B-FAST en Turquie? L'hôpital de campagne est-il suffisamment équipé pour affronter les températures hivernales? Combien de temps l'équipe de la Défense sera-t-elle encore basée dans cette région?

17.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Pillen, de inzet van het veldhospitaal vond plaats onder algemene leiding van de FOD Volksgezondheid.

Defensie droeg bij met specialisten, planning en logistiek, en met medische experts, en leverde medische uitrusting die niet onmiddellijk voorhanden was. Bovendien werd een logistieke hub opgericht in de kazerne van Peutie, waar het personeel en het materieel van het B-FAST-team werd voorbereid voor vertrek. Daar werd eveneens voorzien in de opvang na terugkeer. Defensie voerde ook elf transportvluchten uit ter ondersteuning van de hulpverlening. Defensie heeft zich dus weer bewezen als een onontbeerlijke *enabler* voor de B-FAST-inzet en heeft bovendien in de eerste lijn bijgedragen met kritische medische expertise en uitrusting. Het is niet voor niets dat het uitvoeren van humanitaire opdrachten een voorziene taak is voor Defensie, en dat ook moet blijven.

Het B-FAST-team keerde terug op 10 maart en een beperkt aantal specialisten van Defensie bleef ter plaatse tot 12 maart om toe te zien op het laden van materieel dat naar België terugkeert.

De evaluatie van de bijdrage van Defensie is gepland maar momenteel nog niet beschikbaar. Voor een globale evaluatie van de operationele inzet van het veldhospitaal verwijs ik naar minister Vandenbroucke. Ik kan u echter wel meedelen dat het Belgische team, gedurende de 22 activiteitsdagen, 3.503 mensen heeft behandeld. Ons veldhospitaal in Kirikhan werd op 9 maart officieel overgedragen aan het Turkse ministerie van Volksgezondheid. Het veldhospitaal zal operationeel blijven, met dezelfde capaciteit, maar voortaan met zo'n 50 Turkse artsen en verpleegkundigen.

Een vernieuwde visietekst van B-FAST bevat voor Defensie idealiter de grote meerwaarde die de duale capaciteiten kunnen betekenen. Daarnaast is een verwijzing naar de steun die Defensie kan aanbieden op het vlak van beveiliging en bescherming, mocht de situatie die vereisen, zeker nodig.

Naast de operationele en logistieke steun die Defensie aanbiedt aan de interventiecapaciteiten van B-FAST, kan Defensie bijkomend bijdragen via tactisch en strategisch luchttransport, inclusief *medical evacuation, communication and information systems* en *human hire systems*. Tenslotte kunnen in geval van specifieke hulpvragen nog andere nationale capaciteiten aangeboden worden via B-FAST. Een

17.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: L'hôpital de campagne a été mis en place sous la direction du SPF Santé publique. La Défense a apporté sa contribution en faisant intervenir des spécialistes en matière de planification et de logistique ainsi que des experts médicaux et en fournissant des équipements médicaux. Un hub logistique a été créé dans la caserne de Peutie. La Défense a procédé à onze vols de transport en soutien aux secouristes. La réalisation de missions humanitaires est l'une des tâches de la Défense, et il devra toujours en être ainsi.

L'équipe de B-FAST est revenue le 10 mars 2023. L'évaluation de la contribution de la Défense est prévue. En revanche, l'évaluation de la mise en place de l'hôpital de campagne doit être effectuée par le SPF Santé publique.

L'équipe belge s'est occupée de 3 503 personnes en 22 jours. Le 9 mars 2023, l'hôpital de campagne a été transféré au ministère turc de la Santé publique. Il demeurera opérationnel avec environ 50 médecins et infirmiers turcs.

Un nouveau texte de vision relatif à B-FAST devrait renvoyer aux capacités duales et au support que la Défense peut apporter sur le plan de la sécurisation et de la protection. Une mobilisation concrète sera toujours évaluée ad hoc.

concrete inzet van deze bijdrage zal steeds ad hoc en in functie van de behoeften geëvalueerd worden.

17.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Het verbaast me dat het veldhospitaal, dat een Defensiecapaciteit is, in B-FAST-gebruik onder de FOD Volksgezondheid valt die de coördinatie verzorgt van B-FAST. Dat wist ik niet en ik zal hier dan de minister van Volksgezondheid over ondervragen.

17.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Je m'étonne d'apprendre que l'hôpital de campagne est géré par le SPF Santé publique.

17.04 **Ludivine Dedonder**, ministre: L'hôpital de campagne qui était déployé appartient à la Santé publique. Ce n'était pas celui de la Défense.

17.04 Minister **Ludivine Dedonder**: Het veldhospitaal dat werd opgezet is van het departement Volksgezondheid, en valt niet onder Defensie.

17.05 **Jasper Pillen** (Open Vld): We zullen dus minister Vandenbroucke daarover ondervragen.

17.05 **Jasper Pillen** (Open Vld): Je poserai alors une question au ministre Vandenbroucke à ce sujet.

17.06 **Ludivine Dedonder**, ministre: Il s'agissait d'un hôpital appartenant à la Santé publique et intégrant des modules appartenant à la Défense nationale.

17.06 Minister **Ludivine Dedonder**: Het ging dus over een ziekenhuis van de FOD Volksgezondheid waarin enkele modules van Landsverdediging werden opgenomen.

17.07 **Jasper Pillen** (Open Vld): Pour rendre les choses encore plus compliquées dans ce pays déjà très compliqué.

17.07 **Jasper Pillen** (Open Vld): Om het nog ingewikkelder te maken dan het al is in dit ingewikkelde land.

17.08 **Ludivine Dedonder**, ministre: Non, il s'agit de travailler ensemble, c'est de la complémentarité.

17.08 Minister **Ludivine Dedonder**: Nee, het is een kwestie van samenwerken en elkaar aanvullen.

17.09 **Jasper Pillen** (Open Vld): C'est clair à présent. Je l'ignorais. Je vous remercie.

17.09 **Jasper Pillen** (Open Vld): Nu is het duidelijk.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

18 Vraag van Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Consumer off the Shelf Unmanned Aerial Systems (COTS UAS)" (55034987C)
18 Question de Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les Consumer off the Shelf Unmanned Aerial Systems (COTS UAS)" (55034987C)

18.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, de inzet van COTS UAS, wat staat voor Consumer Off The Shelf Unmanned Aerial Systems, is veelvuldig gedocumenteerd in de oorlog met talloze filmpjes. Zij worden gebruikt als verkenningsinstrument en evengoed als granaatwerpers en dergelijke.

Ons land – de heer Buysrogge heeft daar al vragen over gesteld – investeert massaal in *integrated drones*, zoals Raven- en Puma-systemen. Die huis-, tuin- en keukendrones – om het wat respectloos te stellen – zijn een pak goedkoper en blijken ook gigantisch interessant in de huidige brute, barbaarse oorlogsvoering, waarop wij ons helaas moeten voorbereiden.

18.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Les COTS UAS, en d'autres termes les "drones de maison, de jardin et de cuisine", sont beaucoup moins coûteux que les drones dans lesquels notre pays investit et sont utiles pour les formes actuelles de guerre.

La Défense suit-elle de près ces développements? Combien d'UAS COTS utilise-t-elle actuellement?

Ik heb hierover enkele vragen.

Volgt de Belgische Defensie deze ontwikkelingen op de voet? Ik mag het hopen. Hoeveel COTS UAS worden momenteel gebruikt door de Belgische Defensie? Wordt een strategische voorraad van dergelijke toestellen momenteel onderzocht? Zo ja, kunt u daarbij een toelichting geven?

Wordt overwogen om een groter aantal militairen een basistraining te geven om dit soort toestellen vlot te kunnen gebruiken? Onlangs las ik een zeer interessant artikel – in *Politico*, denk ik – over Oekraïense studenten die massaal worden opgeleid om dergelijke toestellen te kunnen gebruiken boven het slagveld om verkenningen en dergelijke meer uit te voeren. Wij moeten die competentie absoluut zo breed mogelijk uitbreiden.

L'aménagement d'un stock stratégique est-il envisagé? Davantage de militaires recevront-ils une formation de base pour pouvoir utiliser ces appareils?

18.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Pillen, sinds 2018 zijn het beheer en de aankoop van de COTS micro-UAS gecentraliseerd en werd een *proof of concept*-fase geïnitieerd om de toepassingsmogelijkheden van micro-UAS binnen Defensie na te gaan.

Van 2018 tot 2021 werd een 120-tal micro-UAS aangekocht via een meerjarencontract en hiervan zijn er nog een 90-tal in gebruik. Een nieuw meerjarencontract is in voorbereiding en zal een cataloog bevatten met verschillende modellen die kunnen worden aangekocht. Aangezien Defensie de goedkopere micro-UAS zal gebruiken voor opleiding, research en development, als targetdrone en voor public-relationsdoeleinden, zal er geen strategische voorraad worden aangelegd. Voor militaire oefeningen en operaties wordt geopteerd voor MOTS micro-UAS, waarbij MOTS staat voor *military off the shelf*, die robuuster en beter beveiligd zijn. Voor deze micro-UAS is het aankoopproces gestart voor een aankoop van 238 exemplaren in verschillende schijven, om de snel evoluerende technologie van micro-UAS te kunnen volgen.

Het STAR-plan voorziet in de periode 2025-2028 in vier maal 5 miljoen euro voor de aankoop van micro-UAS. De voornaamste gebruikers van micro-UAS zijn de componenten ACOS IS, DG StratCom en de KMS. De basistraining van operatoren van zowel commercieel als *military off the shelf* micro-UAS is een onderdeel van het nieuw meerjarencontract. Momenteel telt Defensie 145 gevormde operatoren en in 2023 is de vorming van 90 extra operatoren gepland. Elk peloton van de Landcomponent zal één gevormde operator micro-UAS tellen.

18.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Depuis 2018, la gestion et l'acquisition de COTS micro-UAS ont été centralisées. Les possibilités d'application ont été explorées. Entre 2018 et 2021, environ 120 micro-UAS ont été achetés dans le cadre d'un contrat pluriannuel. Environ 90 d'entre eux sont encore utilisés. Un nouveau contrat pluriannuel est en cours de préparation. Les micro-UAS seront utilisés pour la formation, la recherche et le développement, comme drone cible et à des fins de relations publiques; aucun stock stratégique ne sera donc aménagé.

Pour les exercices et opérations militaires, le choix s'est porté sur des micro-UAS militaires *off the shelf*, qui sont plus robustes et mieux sécurisés. Un processus d'achat en plusieurs tranches a été lancé pour l'acquisition de 238 exemplaires. À cet effet, quatre fois 5 millions d'euros ont été dégagés dans le cadre du plan STAR pour la période 2025-2028. La formation de base pour ces deux drones fait partie du nouveau contrat pluriannuel. À ce jour, la Défense compte 145 opérateurs et 90 opérateurs supplémentaires seront formés en 2023. De cette manière, chaque peloton de la Composante Terre bénéficiera d'un opérateur formé.

18.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, bedankt voor uw antwoord.

18.03 **Jasper Pillen** (Open Vld): Le nombre d'opérateurs reste insuffisant, mais la ministre réalise

Al 145 operatoren zijn gevormd en nog eens 90 worden dit jaar opgeleid; dat is zeer belangrijk. Het is ruim onvoldoende, maar u zet er wel belangrijke stappen mee. Het is nogal logisch dat het aantal opgeleiden niet meteen in de vele honderden, laat staan duizenden kan lopen. Het zijn wel heel belangrijke ontwikkelingen die alle aandacht verdienen.

des progrès. Ces développements importants méritent toute notre attention.

De **voorzitter**: Nu hen nog allemaal bewapenen, nietwaar, mijnheer Pillen? Maar dat is een andere discussie.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

19 Samengevoegde vragen van
- Jasper Pillen aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Coastal Patrol Vessels (CPV)" (55034988C)
- Peter Buysrogge aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "Coastal Patrol Vessels (CPV)" (55035315C)
19 Questions jointes de
- Jasper Pillen à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les patrouilleurs côtiers (Coastal Patrol Vessels - CPV)" (55034988C)
- Peter Buysrogge à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les patrouilleurs CPV" (55035315C)

19.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, onze twee CPV's, Castor en Pollux, zijn heel gewaardeerde en veelzijdige vaartuigen en worden veel bevraagd. Wordt er een uitbreiding van de CPV-vloot gepland? Indien ja, met hoeveel schepen? Wat is de procedure hiervoor?

19.01 **Jasper Pillen** (Open Vld): Nos deux Coastal Patrol Vessels (CPV), Castor et Pollux, sont des navires polyvalents et très sollicités. La flotte sera-t-elle étendue?

19.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, worden er gesprekken gevoerd met Nederland over een eventuele gezamenlijke aankoop? Wordt er gedacht aan synergieën met de scheepvaartpolitie en de douane in het kader van onze verplichtingen ten aanzien van Frontex?

19.02 **Peter Buysrogge** (N-VA): Des discussions sont-elles en cours avec les Pays-Bas au sujet d'un achat commun? Des synergies sont-elles envisagées avec la police de la navigation et la douane dans le cadre de nos obligations pour Frontex?

19.03 Minister **Ludivine Dedonder**: Geachte leden, de behoefte om de capaciteit van de CPV te verhogen, is erkend en opgenomen in het plan *Investeringen Hoofdmaterieel Defensie* en kadert in de maritieme capacitaire dimensie van het STAR-plan.

De aankoop van een bijkomende CPV is momenteel voorzien en werd u toegelicht in de commissie voor Legeraankopen van 15 maart. De prospectiefase zal worden afgerond in het tweede kwartaal van 2023. Daarna zal de aankoopprocedure worden opgestart, conform de vigerende wet Defensie en Veiligheid en na goedkeuring door de budgettaire en administratieve controleorganismes.

19.03 **Ludivine Dedonder**, ministre: Le plan d'investissements en matériel majeur de la Défense prévoit une extension de la capacité des CPV. Cette ambition s'inscrit également dans le cadre du plan STAR. Tout cela a été expliqué en commission spéciale des Achats et ventes militaires du 15 mars 2023. La phase de prospection s'achèvera dans le courant du deuxième trimestre de 2023. Ensuite, la procédure d'achat sera lancée.

19.04 **Jasper Pillen** (Open Vld): Mevrouw de minister, ik dank u voor uw antwoord.

19.05 **Peter Buysrogge** (N-VA): Mevrouw de minister, ik dank u voor uw antwoord.

We zullen wel zien hoe alles zal verlopen. In de commissie werd vorige week inderdaad gezegd dat eraan wordt gedacht om dit jaar werk te maken van een bijkomende CPV. Het is goed dat dit hier publiek wordt

bevestigd. Zo kunnen wij er nu ook mee aan de slag, want we mochten nog niets zeggen omdat we gebonden zijn aan onze zwijgplicht. Bij deze is die dus opgeheven.

We zullen het later nog hebben over de samenwerking met Nederland en over de samenwerking met de scheepvaartpolitie en de douane in het kader van Frontex.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

20 Samengevoegde vragen van
- Annick Ponthier aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De verontrustende vormingsattritie bij Defensie" (55035159C)
- Kris Verduyckt aan Ludivine Dedonder (Defensie) over "De uitstroom van kandidaat-militairen voor het einde van hun opleiding" (55035189C)
20 Questions jointes de
- Annick Ponthier à Ludivine Dedonder (Défense) sur "L'inquiétante attrition de formation à la Défense" (55035159C)
- Kris Verduyckt à Ludivine Dedonder (Défense) sur "Les départs de candidats militaires avant la fin de leur formation" (55035189C)

20.01 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Mevrouw de minister, laten we afsluiten met de bezorgdheid die de vakbond vorige week heeft geuit over de bijzonder grote uitstroom van kandidaat-militairen.

Sommigen proberen daarvan een probleem van de huidige minister te maken, maar ik heb vastgesteld dat er al in 2003 een werkgroep bestond om dat probleem aan te pakken. Dat geeft aan dat het op zich geen nieuw probleem is. Het is natuurlijk nog altijd bijzonder jammer, want er hangt een hoog prijskaartje aan die opleiding, zeker als ze niet wordt afgemaakt. U zet echt in op de aanwerving van personeel en betere werkomstandigheden. Daarom vraag ik me af waar u denkt dat het probleem te situeren is. Welke aanpak plant u om de cijfers te verbeteren?

20.01 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Les syndicats s'inquiètent des départs importants de candidats militaires. Dès 2003, un groupe de travail a examiné la manière de s'attaquer à ce phénomène, qui n'est donc absolument pas nouveau. Où se situe précisément le problème et comment pouvons-nous y remédier?

20.02 Minister **Ludivine Dedonder**: Mijnheer Verduyckt, als we spreken over vormingsattritie, hebben we het over de verhouding tussen het aantal vertrekkers tijdens de kandidatuurperiode ten opzichte van het aantal aangeworven rekruten tijdens die periode. Kandidaten die in het jaar 2022 Defensie hebben verlaten, zijn militairen die in de periode van 2016 tot 2022 werden aangeworven. Voor de berekening van de vormingsattritie dient dus eveneens rekening te worden gehouden met de aanwervingen van de voorgaande jaren en niet enkel met die in 2022.

De volgende attritiecijfers voor deze kandidaten werden op 5 oktober 2022 in deze commissie gebrieft door de Defensiestaf: 41,2% voor de vrijwilligers, 28,6% voor de onderofficieren en 23% voor de officieren.

Met betrekking tot de ons omringende landen beschikken we enkel voor Nederland over cijfers van de vertrekkers tijdens de vorming van de onderofficieren van de landmacht. Daar varieert de attritie tijdens de initiële vorming tussen 30 en 40 %.

Het is nog te vroeg om conclusies te trekken inzake de niet-activiteiten. Na de eerste testcases bekijken we met de externe partners hoe we een breder publiek kunnen bereiken. De voorbereidingen om de dienst van collectief nut te implementeren zijn lopende. Een aanpassing van de wet wordt voorgelegd aan de inspecteur van Financiën.

20.02 **Ludivine Dedonder**, ministre: Pour le calcul de l'attrition au moment de la formation, c'est-à-dire le rapport entre le nombre de partants et le nombre total de recrues engagées au cours d'une période de candidature donnée, nous devons tenir compte des engagements effectués au cours des années précédentes et pas uniquement ceux de 2022.

Le 5 octobre, le chef d'état-major de la Défense a communiqué les chiffres d'attrition suivants: 41,5 % pour les volontaires, 28,6 % pour les sous-officiers et 23 % pour les officiers. Aux Pays-Bas, l'attrition varie entre 30 et 40 % chez les sous-officiers de la force terrestre. Nous ne possédons pas d'autres chiffres provenant des pays voisins de la Belgique.

De jongerenstages worden georganiseerd voor jongeren tussen 16 en 20 jaar oud. In 2017 werden 95 jongeren die deelnamen aan jongerenstages ingelijfd. In 2021 liep dit cijfer op tot 131. We merken geen verschil wat attritie betreft voor deze populatie ten opzichte van de andere populaties. Er zullen 24 jongerenstages georganiseerd worden in 2023 met in totaal 721 openstaande plaatsen. Ik wens eveneens het invoeren van de derde graad Defensie en Veiligheid te vermelden als nieuw initiatief.

Al deze initiatieven zijn onontbeerlijk in het kader van het aanwakkeren van de interesse voor de grote diversiteit aan militaire beroepen. Het behoud van een hoog aantal sollicitanten is de conditio sine qua non om een kwalitatieve selectie te realiseren en zo de broodnodige rekruten aan te leveren aan de eenheden van Defensie.

We moeten vaststellen dat de voornaamste redenen die kandidaten opgeven om Defensie te verlaten, variëren naargelang de personeelscategorie. Veel voorkomend zijn: een mentaal te zware opleiding; het gemis van het burgerleven; het feit dat de opleiding intellectueel of academisch te zwaar is; medische problemen met de onderste ledematen.

Ik heb aan de Defensiestaf een gedetailleerdere analyse gevraagd over het attritieverschil tussen de verschillende personeelscategorieën en beroepen. De attritie is ongetwijfeld niet lineair over het gehele militaire personeel van Defensie. De aanpak dient dus gedifferentieerd te worden. Bijkomend zullen de resultaten van onderzoeken, zoals exitinterviews of tevredenheidsonderzoeken, ons daarin eveneens een beter inzicht geven.

Het verbeteren van de attractiviteit van de militaire loopbaan is en blijft cruciaal. Na jarenlange verwaarlozing van de militaire beroepen voorzien het POP-plan, het Kwartierplan en het STAR-plan in een verhoging van de attractiviteit. Deze verhoging van de attractiviteit van onze organisatie zal het resultaat zijn van een combinatie van maatregelen, waaronder de verbetering van het militair statuut, de verbetering van de arbeidsomstandigheden, maatregelen die gericht zijn op het evenwicht tussen werk en privéleven, de verbetering van de infrastructuur in de werkomgeving, de verbetering van de professionele en individuele ontwikkeling van onze medewerkers met betrekking tot loopbaantrajecten, de verbetering van de individuele en collectieve uitrusting en het aanbieden van gevarieerde en adequate trainingsprogramma's.

Het bestrijden van de attritie moet de bezorgdheid zijn van zowel de Defensiestaf, de vormingsorganismen en de eenheden. Naast de reeds genomen acties, zoals de evaluatie van het leerprogramma, het geleidelijk opbouwen van de fysieke conditie en een betere regionale spreiding van de vormingscentra wordt verder gewerkt aan onder andere de volgende projecten: de valorisatie van de functie van instructeur, het verbeteren van de werkomgeving en de infrastructuur, het mogelijk maken voor de kandidaat-vrijwilliger om op een later tijdstip in de vorming zijn specifiek beroep te kiezen en het uitbreiden van lokale initiatieven zoals het *human performance program* van het vormingscentrumcommando of het Alpha-peloton van de Marine.

Wat uw vraag betreft in verband met het verlaten van Defensie wegens ongepast gedrag, heeft de Defensiestaf weet van twee kandidaten die wegens ongepast gedrag van begeleidend personeel Defensie hebben

Nous regardons comment atteindre un public plus large. La modification législative pour l'introduction du service d'utilité collective est actuellement soumise à l'Inspection des finances. Des stages sont organisés pour les jeunes âgés de 16 à 20 ans. En 2017, 95 des jeunes participants ont été enrôlés ; en 2021, ils étaient déjà 131. Il n'y a pas de différence d'attrition au sein de cette population par rapport aux autres. Il y aura 24 stages pour jeunes organisés en 2023, pour 721 places vacantes. Je mentionne également l'introduction d'un troisième degré Défense et Sécurité dans l'enseignement. Tout cela est important pour susciter de l'intérêt. Un nombre élevé de candidats reste nécessaire pour une sélection de qualité.

Les principales raisons invoquées par les candidats qui quittent la Défense sont une formation trop exigeante sur le plan mental, le manque vis-à-vis de la vie civile, une formation académique trop exigeante et des problèmes médicaux au niveau des jambes.

J'ai demandé à l'État-major de la Défense d'analyser l'écart d'attrition entre les différentes catégories de personnel et les différentes professions. Il apparaît clairement que l'attrition n'est pas linéaire au sein du personnel militaire de la Défense.

Après de nombreuses années de négligence, l'amélioration de l'attractivité de la carrière militaire constitue désormais un élément crucial dans tous les projets ayant trait à l'avenir de la Défense. Nous souhaitons atteindre cet objectif par une combinaison de mesures, dont l'amélioration du statut militaire, des conditions de travail, de l'équilibre entre vie privée et vie professionnelle, des infrastructures, des trajets de carrière et des équipements ainsi que des programmes de formation plus diversifiés.

Outre l'évaluation du programme

verlaten. Verder heeft ongeveer 5 % van de kandidaten tijdens het uitgangsinterview aangegeven dat ongepaste gedragen door een leidinggevende hebben bijgedragen tot hun beslissing om Defensie te verlaten.

Tenslotte wens ik erop te wijzen dat het behalen van de doelstelling van 29.000 manschappen in 2030 onontbeerlijk is om de door de programmatiewet voorziene systemen te bemannen. Ik ben ervan overtuigd dat de vrouwen en mannen van Defensie erin zullen slagen een cultuur uit te bouwen die tegelijk sterk en respectvol is, zodat de aanwerving van de jonge collega's op de beste manier verloopt, en België morgen over een meer effectieve Defensie beschikt ten voordele van ons allen.

d'apprentissage, le renforcement progressif de la condition physique et l'amélioration de la répartition régionale des centres de formation, les travaux se poursuivent pour valoriser la fonction d'instructeur, améliorer l'environnement de travail et l'infrastructure, permettre au candidat volontaire de choisir sa profession spécifique à un stade ultérieur de la formation et développer les initiatives locales.

La Défense a connaissance de deux candidats qui ont quitté la Défense en raison d'un comportement inapproprié de la part du personnel encadrant. Environ 5 % des candidats ont indiqué lors de l'entretien de départ que le comportement inapproprié d'un dirigeant avait contribué à leur décision de quitter la Défense.

20.03 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Mijnheer de voorzitter, de nuancering die de minister aangaf zet de cijfers in een ander daglicht. Bij de vraag waarom iemand vertrekt na het vervolledigen van een opleiding, gaat men er dikwijls van uit dat het omwille van hetgeen is dat men niet helemaal weet maar wel mag verwachten, en dat klopt ook voor een stuk met de redenen die de minister aanhaalde: een gemist burgerleven, mentaal en inhoudelijk te zware opdrachten enzovoort. Medische problemen met de onderste ledematen is natuurlijk iets anders en kan altijd gebeuren. Het is dus goed dat initiatieven bestaan zoals jongerenstages of opleidingen waarbij de kandidaten al kunnen proeven van wat hen te wachten staat en de verwachtingen kunnen verbeteren.

Ik begrijp ook uit uw antwoord dat het nog te vroeg is om daar conclusies uit te trekken en dat verder onderzoek nodig is om de impact van die initiatieven te meten. Ik vind het zeer interessant en goed dat het wordt opgevolgd. Laat ons hopen dat we de doelstelling van 29.000 manschappen inderdaad kunnen bereiken.

20.03 **Kris Verduyckt** (Vooruit): Il est positif qu'il existe des initiatives telles que les stages pour les jeunes ou des formations où les candidats peuvent déjà avoir un avant-goût de ce qui les attend. D'autres initiatives sont nécessaires pour mesurer l'effet de ces initiatives. Espérons que nous atteindrons l'objectif de 29 000 soldats.

Het incident is gesloten.
L'incident est clos.

De openbare commissievergadering wordt gesloten om 17.53 uur.
La réunion publique de commission est levée à 17 h 53.